Массе а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШИНАРА, 19 АПРЕЛЬ, 1988 ШУ. ★ № 47 (7550). ★ Мах 3 кеп.

Нохч-ГІалгІай АССР МВД пожарни охрана Управленена Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота ялара дола

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Республика цІи ялара лораяра хьакъехьа беча профилактически, оперативно-служебни балха доккхий хьокхамаш дахарахи социалистически яхье толамаш дахарахи, Советски пожарни охрана 70 шу дизарца дувзаденна Нохч - ГІалгІай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла Нохч - ГІалгІай АССР МВД пожарни охрана Управленена.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель
Х. БОКОВ.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь
С. КОЖУХОВСКИИ.

гор. Грозный,
1988 шера 9 марте.

1988 ШЕРА 1 МАЙНА ДОЛА КПСС ЦК ТІАХЬЕХАМАШ

1. Даькъала хилда 1-гІа Май — дунен халкъашта юкъерча къахьегамхой солидарноста Ди!

2. Массе а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

3. Даим бахалба, дегІаухалба Маркса—Энгельса—Ленина сийлахьа революционни хьехам!

4. Дерригача халкъа безам а цІаккха лергдоаца сий а хилда большевикий-ленинций, парте, тІема, къахьегама ветераний, социализма, вай Даймехка кортамукъале, ший лоІаме хилара тІехьа къовсам мел лоаттаберий!

5. Новкъостий! Берригa низ дІале перестройка, обществана демократизаци, радикальни экономически реформа яр духьа!

6. Коммунисташ! Хьадда лакхде партийни организацей денал! Шоай масалца, халкъа духьа тІатеІІа болх барца чІоагІбе парте лоархІам! Къовсам лоаттабе перестройка революционни принципаш чІоагІъяра тІехьа!

7. Коммунисташ! Советски Союза къахьегамхой! ТІатеІІа кхоачашбе КПСС XXVII съездо белгалбаь никъ! XIX-гІа Ерригсоюзни партийни конференци Даьхе бахьан доахача къахьегама толамашца белгалъергья вай!

9. Советий Мехка къахьегамхой! ЧІоагІбе Социалистически Даьхен экономически низ! Массанахьа а чІоагІъе «ХІаранегара — хьинарга хьежжа, хІаранена—къахьегамга хьежжа» яха принцип!

9. СССР гражданаш! Къаьд а ца луш чІоагІъе кортамукъача мехкарча паргІатача халкъий барт-цхьоагІон вошали — дуккхача къамех алча вай сийлахь-йоккхача Даьхен низа хьаст!

10. Даькъала хийла хІара къамо доккхал дери хІара халкъа дари социалистически обществa интернационализмаца вІашагІхоттaш йола советски патриотизм!

11. Болхлойи колхозхойи! Майрра караерзае доалдара керда методаш, къахьегам вІатІехьбаккхараи цунна стимулировани яраи йол прогрессивни формаш! Караерзае дикагІйола сыт, экономически знанеш!

12. Советски Союза гражданаш! Вайла доагІар цІенхаштта дІа-хьа деха, бехктоим лакхбе, дегІакхувла критика, самокритика, демократи, гласность!

13. Къахьегамхой! Хьадда чІоагІъе общественни самоуправлени, къовсам лоаттабе бюрократизмаца, консерватизмаца, потребительсаца, иждивенчестваца!

14. Агропромышленни комплекса ахлой! Хьинаре къовсам лоаттабе Кхачан программа кхоачашъяра тІехьа! ЛеррагІа чакххоахa кооперацеи хозрасчетеи кІийлен тІа производства эффективность лакхъе!

15. Новкъостий! Ма могга хьалла творчески, хІама лехаш, инициативни, социализ лерхІараш кхоачашдара тІехьа халонех ца кхерш бола нах!

16. Советски Іилманхой, конструoраш, изобретателаш! Экономика, Іилма, техника сихъяь дегІакхувлалга, даймехка производства дунен лакхерча боарам тІа йоаккхалга Іалашдергдола Іилма-технически проблемаш новаторски къестаелга вІаштІехьдаккха!

17. Советски профсоюзаш! Лораде къахьегамхой хьашташ! Социально-экономически дегІакхувлалга сихделга, боахамий решеней социальни лостам чІоагІбелга вІаштІехьдаккха!

18. Комсомольцаш! Кагий нахи мехкарийи! Сийлахьча Ленина тІехьале караерзае! ЦІена, лакха эффективно болх бе Іомале! ЧІоаггІа дакъа лаца хьинарерча политически вахаре!

19. Юкъерчеи лакхерчеи школай болхлой! Дешара творчески перестройка е! Дийша, культурни, социализма идеалашта мутІахьа йола къона тІехье хьалкхее! Кагирхойи мехкарийи инициатива, знанецара, хІама лахарцара безам дегІакхувла!

20. Культура, литература, искусства деятелаш! Социализма духовни потенциал йІаьхегІа е, вахара, общества ерригa оагІонаш кердайоахача хьинаре дакъа лаца!

21. Советски тІемахой! Къаьд а ца луш, массaза лакхъе тІема кийчо, тоае говзал, чІоагІъе тІема дисциплина! Тешшаме а фийла а лораде социализмана карагІдаьннар, советски наьха машаре, хІама хьадеш бола къахьегам!

22. СССР гражданаш! ХІара денна йоакхо е гонахьара Іалам лорадара! Рационально пайда ийбе Іалама ресурсех!

23. ЦхьолагІча мая моаршал да коммунистически а болхлой а партешка!

24. Социалистически мехкий халкъаш! Вай мехкаша социализм, машар бахьан долаш вежарашха дІа-хьа леладу гІулакхаш кІоарг а лулда, чІоагІ а лулда!

25. Дунен халкъаш! Дунен халкъашта юкъера хьал тоадара, ядерни, химически, массазара герзашта радикальни боарам бара а кІезигдара а йолча реальни процесса тІехьара къовсам чІоагІберга вай! Космоса милитаризаци яйтаргъяц вай!

26. Адамлен вахарера тІом дІабаккха!

27. Дерригача мехкий халкъаш! ХІара халкъо, хІара мехко социальни, политически кортамукъале харжара тІехьара къовсам чІоагІбергба вай!

28. Европа халкъаш! Хьинаре вахаре кхоачашъергья вай хельсинкски договоренностей положенеш, чІоагІдергда вай мехкашта юкъера тешами вІаши гІулакхаш леладелгеи!

29. ДІайха моаршал да империалистически эксплуатацена, низ - Іоаткъама, неоколониализма духьала, кортамукъаленнеи шоай лоІаме хилараи тІехьа къовсам лоаттаберашка!

30. Даькъала хийла СССР-а новаторски арахьара политика — ядерни доаца а низ белга юкъедоаца а дуне хьакхоллара, дунен халкъашта юкъера гІулакхаш хьинаре леладара йола политика!

«ЦІЕ ШОАТТА»—КЪАХЬЕГАМА ЦІЕЙ

Вай мехка Советски Іаьдалаттача хана, гаьнара дар бІарга а гуш, В. И. Ленина «Сийлахь-йоха почин» аьнна хиннад эггара хьалхарча субботниках. Вай мехка къахьегамхой тешаме ба болхлойи ахархойи къонача паччахьалкхна шоай къахьегам цу халача шерашка дІалуш хиннарий сийлахьча традицешта. Из ма дарра хьагойташ чакхдаьлар В. И. Ленин ваь 8 шу дизара хетадаь Ерригсоюзни коммунистический субботник.

Мехка хьалхалаттача предприятей коллективай тІахьехам хьал а лоацаш Нохч - ГІалгІайчен горашкареи юрташкареи эзараш эзараш къахьегамхой субботнике арабаьр. Дуккхача производственни коллективаша «цІеча шоаттдийнахь» къахьийгар кхояьча бедалца, материалашца, электроэнергеца, завой цехашка, мехкдаьтта промыслашка, кхашка, фермашка овсаре къегаш шоашкара дика гІулакхаш гойтар цар.

Доккха, сийрда къахьегама ц[...] санна чакхдаьлар субботник республика городашка, поселкашка юрташка.

Кхыча деношкарчул белгалдоалаш дар дІадаха «цІе шоатта» «Промавтоматика» яхача ВНПО опытни завода коллективе.

Цу дийнахьа шовзткъа эзар сома маьха тайп-тайпарча ассортиментагІа йола продукци арахийцар заводе, цу даькъе 650 сома маьха халкъа эша товараш а долаш.

Керттерча производства продукци арахецара ший доккха дакъа юкъедихьарех вар № 1 йолча цеха къона шлифовальщик Провозён Владимир. Шин станока тІа болх а беш, хІаране тІа 35—40 процент тІехкхоачашийр цо массазарча балха ден норма. ХІаьта цо хьа мел яь продукци даккха гІалат доацаш дика а яр.

Хьинаре болх бир коммунистически субботнике механически цеха оператора, комсомолкас Дементьева Ларисас а. Цул тІехьа ца бусаш къахьийгар цунна уллув боахкача оператораша Тамбулиди Михаила, Джамуев Калсена, кхычар. ХІаьта субботник чакхдаьлча ший новкъостий толамех дувца пенгазет арахийцар Ларисас, хІана аьлча, из я цун редактор.

СУРТАШ ТІА: 1. Пенгазета редактор, дикагІйола оператор Л. Дементьева. 2. ДикагІвола къона шлифовальщик В. Провозен.

Р. АУШЕВА сурташ.

Грозный

Іуйрийна балха ди дІадоладалехьа Октябрьски революце орден лелаеча «Красный молот» заводе массе а оагІорахьара хьаухаш бар коммунистически субботнике дакъа лаца боагІа машинашъераш.

Іуйрийна 5 сахьат даьлча балха хьааха болабелар цхьабола машинашъераш. Царех бар № 12 йолча цехера комплектовщик Е. А. Мелях, слесараш - сборщикаш В. П. Халатьян, А. Каверин. Иштта ханал халха къахьегама вахте дІа а этта, шоай болх дІаболабир пхелагІча нефтеаппаратурни цехерча машинашъераша Пустынникова, Юрченкос, кхычар. Пхи сахьат даьлча балха хьа а кхаьча, завода цехий, производственни участкай коллективаш бийдалца, материалашца Іалашъе болабелар водителаш В. В. Алдуненко, Г. К. Ковалев, А. А. Григорьев, кхыбараш.

— Іуйрийна ялхагІчох ах сахьат даьлча балха хьакхаьчар тха предприяте дикагІа лоархІача Баканова бригадера болат лоаладераш, — аьлар завода парткома секретара заместителa Станович Нина Петровнас. — Іуйрийна ворхІ сахьат доалача хана цар лоала а даь, кийчдир 1500 килограмм болат, дІаяхьийтар 1900 совгІа сома маьха кийча товарни продукци, цхьа эзар совгІа сома маьха нормативно - цІена продукци. ХІаьта бархІ сахьат доалача хана цар хьа а даь, кийчдир халкъа эша духха товараш: цу даькъе 200 чона плита, дулх оата 500 гон, кхыдола товараш.

Иштта хьинар айденна болаш, доккхий толамаш даьхар «цІеча шоаттдийнахьа». Іуйрийна нийс сахьат доалача хана царех дукхагІбараш дийнахьара шоай нормаш 60—80 процент кхоачашъяь бар. Царех цаІ яр нов. Чепурнов керте латтача бригада коллектив а.

Къахьегам[...]вахте латтараша 16 апрел[...]рахийцар 237 эзар гаргга [...]а маьха тайптайпара пр[...]кци. Из хул вокх деношк[...]ул дикка дукхагІа. «ЦІеч[...] шоаттдийнахьа» завода [...]инашъераша арахийцача [...]рттерча продукцех я ло[...]даьча чонеи болатеи оатха[...]I, мехкдаьтта аппаратура[...] МГР яха насосаш, цемент[...]вочни агрегаташ.

Субботнике [...]аре болх а беш, къахьега[...]вахте лаьттача завода ма[...]нашъераша цу дийнахьа ш[...] даьккха 123000 сом л[...] пятилетка фондана юкъед[...]ар.

* *

— «Чечингав[...]анс» объединенена чу[...]Іача шоллагІча автотра[...]ртни боахама коллектив[...]ка кийчо яьй В. И. Лени[...] ваь 118 шу дузача цІей[...] хетадаьча субботника, — [...]ар предприяте ветерана [...]ьмурзаев Вахас.—Тха кол[...]тиво доккхий декхараш [...]аийцадар «ЦІе шоатта» хь[...]еча къахьегамца бел[...]аккхара. Со тахан болх б[...]вар кходаьча доагора ч[...]Іа. Иштта болх беш ба[...] коммунисташ, водителаш [...]тиев Суламбик, Мамаев [...]охьмад. Доагор кхо а деш[...]ка болх беш ва автобуса [...]тель А. Луценко.

— ХІаьта оах[...]исултанов Зайндеца [...]ана биъ бетта план В. И. [...]нин ваь 118 шу дузача [...]а кхоачашйир, — аь[...] водителий бригадира [...]шнарев Василе. — Иштт[...] декхараш кхоачашдир [...]ха латтача водителаша [...]орозова, М. Шуликина, [...] Гайрбекова, М. Подгор[...] комсомольско - кагирх[...] бригада бригадира М[...]киева. Къонахашта нийса [...]ьегаш яр Волкова Галина[...]н машин рейсагІа араю[...]а коэффициент эгтара [...]хагІа я.

— АТХ-2 колл[...]вера тахан ленински коммунистически субботнике дакъа лоацаш вар 370 саг, — аьлар автобоахама партийни организаце секретара Сычев Евгений Константиновича. — Царех дукхагІбараш массазарча шоай балха моттигашка къахьегаш бар. Тахан оаха дІа-хьа дихьар ши эзари 200-и тонн гІишлон мовхьаш. Мастерской ремонтникаша автомашина тоайир, 2 тонн тишa аьшк гулдир.

* * *

Халкъа боахама дерригача доакъоша санна, коммунистически субботнике хьинаре дакъа лоацаш яр республика культучреждений коллективаш а.

Музыкальнии культпросветеи училищай дешархой а болаш, къахьегама цІейга араваьлар 5 эзар гаргга театрай, филармоне, культура цІеной, кхыйолча учреждений болхлой.

Шоай балха моттигашка лостам барал совгІа, театрально - зрелищни предприятеша республика къахьегамхошта боккха салоІам бир цу дийнахьа. М. Ю. Лермонтовеи Х. Нурадиловеи цІерагІча театрашка цхьацца спектакль хьекхар зрителашта. Паччахьалкхен Нохч-ГІалгІай филармоне 6 концерт делар.

ХІаьта библиотекашка, клубашка, культура цІеношка вІаштІехьяьхаяр наьха теркам тІаозаш йола «Къахьегама сийлен» выставкаш, кийчъяьяр хоза витринаш. Къахьегамеи тІемеи ветеранашца вІашагІкхетараш хилар кагирхой. Цига вай республике субботник дІадоладарах шоашта дагадоагІараш дийцар ветеранаша. Массе а моттигашка сарахьа ловзараш хилар, кагирхой салаІара сайренаш чакхъяьхар.

Къахьегамхошта хьалхашка цар самукъадоаккхаш хилар 59 халкъа коллектив, 45 автоклуб.

Дог айденна, хьинар ца кходеш къахьийгар чакхдаьннача коммунистически субботнике Грозненски консервни завода барттайнача интернациональни коллективо. Ерриге а цо арахийца продукци ткъаь итт эзар гаргга сома маьха хилар. Ши бІаь гаргга саг арахьа а чухьнахьа а лостам беш, нувхаш дІайоахаш хилар.

СУРТА ТІА: (аьрдехьара аьттехьа) браковщица І. Темирбулатова, штамповщицаш О. Ковалева и М. Гумукова, халкъа тІахьожама группа председатела заместитель Х. Бисултанов.

Р. АУШЕВА сурт.

Малгобек

Доккхий социалистически декхараш тІаийцадар Малгобекски района мехкдаьттахоша, бурувдеттараша, транспортникаша, гІишлонхоша, халкъа боахама кхыча доакъой къахьегамхоша В. И. Ленин ваь 118 шу дузача денна хетадаь Ерригсоюзни комунистически субботник кхыча деношкарчул дуккха хьиннарегІа къа а хьегаш, белгалдаккхара. Шоаш денна дош дизза кхоачашдара субботнике дакъа лоацаш вар 18200 саг. Царех массазарча шоай балха моттиге къахьегаш хилар 5100 производственник. Царех промышленносте къахьегаш хилар 1650 совгІа болхло, транспорте — 400 совгІа саг, гІишлош хьалъеча — 550 гІишлонхо. ХІаьта совхозашка, кхыйолча юрта боахама предприятешка болх беш хилар 1950-нел тІех ахархо. Цул совгІа юрташкарча школашкара, культучрежденешкара, кхыйолча организацешкара коммунистически субботнике дакъа лаьцар 13100 саго.

Цу дийнахьа района промышленноста къахьегамхоша арахийцар 30 эзар сом мах бола тайп-тайпара продукци. Кхыча деношкарчул дикка дукхагІа.

Массазарча шоай балха моттигашка къахьегаш хиннача болхлоша шоаш даьккха итт эзар сом алапи пятилетка фонде дІачуделар.

Шали

Ерригсоюзни коммунистически субботник дола ди къаьстта бочен ший тайпареи цІей хилар къаьгга хьа а хьокхаш, дегаш гІоздаьнна болаши хьинареи къахьийгар 16 апреле Шалински района къахьегамхоша. Цига дакъа лоацаш вар районера 42890 гаргга саг. Царех керттерча производстве — 8970 болхло. Цу даькъе промышленносте, транспорте, бувзаме болх беш хилар 3560 саг, хІаьта гІишлош хьалъеча — 1940 саг.

Цу дийнахьа кхояьча бийдала, электроэнерге, доагара, кхыча материалий чотагІа болх бир шийтта предприятеи совхозеи, 50 цеха, ферма, бригада коллективаша, 1325 болхлочо.

Шоай массазарча балха моттигашка къахьегаш хиннача 16 апреле арахийцар 34200 сома маьха промышленни продукци.

Ерригсоюзни коммунистически субботнике шоаш даьккха 34200 сом алапи шийтталагІча пятилетка фонда юкъедихьар цу дийнахьа къахьегама вахте лаьттараша.

Назрань

Хьинаре къахьегаш дІадихьар Ерригсоюзни коммунистически субботник назсархоша. Масала, районе йоккхагІйолча промышленни предприяте ГІ. Ахриева цІерагІча «Электроинструмент» заводе болх беш хилар 1250 саг. Царех 720 шоай массазарча балха моттиге вар, вокхар — завода коа, цехашка, административни зданешка, предприятена гонахьарча моттигашкеи улицашкеи лостам беш, гаьнаш дІайогІаш къахьийгар.

БІаь саг ремонтни балхаш деши тиша аьшка гулдеши хилар. ЛаьрхІар сихха кхоачашдир хьинар айденна болча болхлоша. Субботник долча дийнахьа завода коллективо 80 эзар сома маьха продукци арахийцар, цох диълагІа дакъа яр кхомбаьча материалий чотагІа а йолаш.

Мельзавода болхлой цаІ санна берригаш а арабаьлар балха. 16-ча апреле цар лакхерча сорта 35, цхьоалагІча сорта 101, шоллагІча сорта 28 тонн хьоар даьккхар. Иштта укхаза яьккхар 45 тонн хьажкІий ишк, 25 тонн жувр. Ерригача заводе хьаяь продукци 41 эзар сома маьха я.

Шоаш хьаьнала къахьийга даьккха 500 сом алапи шийтталагІча пятилетка фонде дІахьожадир завода болхлоша.

Эзар совгІа саг вар трикотажни фабрике къахьегаш. Цар хьайир 35 эзар совгІа издели. ХІаьтта шоаш болх баь даьккха ши эзар сом пятилетка фонде дІаделар.

Лакхе йийцача предприятешка санна дика дІабахар болх ерригача районе а. Кхояьча материалий, электроэнерге чотагІа болх бир кхаь предприятеи совхозеи, 18 цеха, ферма, бригада коллективаша, верригa а 1430 саго.

15 эзар совгІа сом — изал да наьсархоша субботника юкъедихьа ахча.

XIX Еррнгсоюзни партконференцене накъадолхаш

ХЬАЛХАЛАТТАЧА БОАХАМАШКА

ДикагIйола опыт йовза шIашта

Белггала хувцамаш деш латт мехка юрта боахамеКоалуш да уж вай республике а. ДукхагIдолча боахамашка шерра юкъейоагIа боахама расчет, бригадни, дезала, арендни подряд.

Ялтий культура кхееча, доакъар кийчдеча шерагIа пайда эц интенсивнии индустриальнии технологех. Кердадар мело ца еш юкъедоаладаьча боахамашка дикагIа дIадода гIулакх, сихагIа кхоачашъю планаши социалистически декхараши. Царех я Грозненски района «Советская Россия» яха колхози. Надтеречни района «Гвардейский» совхози. Назрановски, Малгобекски, Сунженски, кхыча районий боахамашта цар опыт йовзийта, аьнна кепатох газето ер материалаш.

ХIАРАВАР—ШИЙ МОТТИГЕ

Нагахьа санна кулгалхо керттерча гIулакха коллектив тIаерзае, хIара саг хьалхашка латта декхараш кхоачашдара оарцагIваккха, кадрови дешаш доаггIача тайпарига а дика дIагIоргда. Цу тайпара саг ва Грозненски района «Советская Россия» яхача колхоза председатель Амхадов Сапар Ахмедович. Дукха ха йоацаш Москве чакхъяьннача IV Еррнгсоюзни колхозхой съезде дакъа лоацаш хиннав из, цига колхозхой Еррнгсоюзни Совета членнала а хержав.

Укх деношка тха корреспондента къамаьл хилар цунца.

— Сапар Ахмедович, юххьанца керттерчох — колхозхой съездах, цига дайначохи хезачохи.

— Дешашца дIаала хала долаш дукха уйлаш хьоайир са дег чу колхозхой форумо. Кооперацех йола ленински концепци дийнъялара къаьгга тешал а хинна дIаэттар из. Дегаш тохаденна тIанйцар съезда делегаташа КПСС ЦК Генеральни секретара М. С. Горбачева даь къамаьл. Из хетадаьдар гаргарча шерашка вай юртабоахаме е лерхIача эргалонашта. Сона гора президиуме а зале а багIача мехка тайп-тайпарча регионашкара баьхкача кхаши хьайбаши леладераша мел кIоарга кхетадора ший лоIаме хилар, ше шийна финансировани яр, самоокупаемость, бригадни, дезала, арендни подряд, кооператив яхача дешай маIан.

Къаьстта дукха къамаьлаш хулар заседанешта юкъе перерываш йолча хана. ДIа мел хьежача гора цхьаццанахьа гулбенна латта нах. КорадоагIар царна дувца хIамаш. Тамаш а яц: дукха чоалхане проблемаш Iайнай вай юрта боахаме. Дувлийта гIалаташ кIезига дац. Дуккхача шерашка Iайна мухь гира Iобаккхара дерригача халкъа хьинар эшаргдолга цхьаккха шеко яц. Сона хетачогIа, из деча йоккха моттиг дIалоацаргья колхозхой съездо оттадаь декхараш толаме кхоачашдаро.

Цох лаьца дийцар съезда трибуна тIара цIи хезача кхаши хьайбаши леладераша, колхозий кулгалхоша, Iилманхоша, партийни, советски, общественни органий викалаша. Массане уйла цаI яр — лаьрхIар каьхата тIа дита йиш йоацалга, юрта боахамера экономически реформа ма хулла сихагIа чакхъяккха езалга.

Съезде кIезига уйла йинвар аз айса дIахо бергболча балха а. Дагаухар дIадаха шераш, карагIдаьннараши динза дисараши.

— Сапар Ахмедович, дукхагIа дувцал цох. Республике бахача наха дика ховш да Iа кулгалдер бригадни дезален подряд эггара хьалха юкъейоалаяьча республикерча боахамех цаI болга. Мишта дIаболабелар из никъ?

— Колхозе балха вале хьалха Грозненски агропромышленни объединене председатель волаш болх бир аз. Цу хана из организаци дIаотташ мара яцар, цудухьа дукхагIдар довзанза, тахканза дар. КIезига моттигаш нийслацар лакхера партийни, советски, боахама органаш объединене балха юкъегIерташ, оаха къестаде деза дешаш цар шоаш къестадеш. Геттара шортта юкъедоагIар тха вахара кердадар. Бакъдар ала ма дезий, балхах дог эккхаш моттигаш дукха яр.

Цхьабакъда, укх тIеххьарча шерашка мехка шерра дIайолаеннача перестройко хийцар из сурт. Ца эшаш йола администрировани лаьгIъяла йолаелар. Цу хана «Советская Россия» яхача колхоза председатель хержар со.

Къайлахьоргдац аз, боахамера гIулакхаш Iалаьмате во дар. ЦхьайтталагIча пятилетка шерашка 5828 эзар сом хьахьаьрчадар цох. Кхоачам болаш да ер масал: 1984 шера цхьаь цхьан хьокхамах гланаш яьяцар колхозо. Къаьстта во латтар кадраштара дош, хьалуча алапена раьза боаца нах балхара дIабувлар. Бизза пайда эцацар оаха долча лаьттах, даьгIенех, хих.

Колхозхошца дагаваьлар со, шоашта хетар аьлар боахамерча специалисташа, лоалахоша фу ду хьежар. Цигга дагадехар де дезар. Колхозера гIулакхаш унахцIена дерзадара цхьа дарба дар — массадолча доакъошка бригадни дезален подрядаш юкъейоалаяр, материалех ма хулла дукхагIа пайда эцар, колхозхой социально-бытовой хьалашта чIоагIа терко яр.

— Фу аргдар Iа колхоза таханарча денах?

— Тха боахам районе боккхагIчарех цаI ба. Укхаза къахьегаш ва 750 совгIа саг. Ала деза, царех дукхагIбараш хьинаре къахьегамхой болга. ГIулакхаш дика дIадахар царех тийша да. Ма дарра дувца лов сона соахкарча тхоай толамех, хIана аьлча дIадаха шу хаоттамга хьежача аттачарех дацар. Районерча а, хIаьта иштта республикерча а дуккхача боахамий кулгалхоша шоаш кулгалдеча коллективаша планаш кхоачаш ца яр цу бахьанца да яхаш хабараш дувц. Тхо Iалама «бехкаш» даха йиш йолаш дац. Масала, планагIа йоагIар 26 центнер йолаш, хIара гектара тIара 32,7 центнер ялат чуийцар колхозхоша. Цхьабакъда, цул а маьхегIа хет сона ер цифра: хIара ялата центнерах дIадахар 5 соми 79 кепиги мара дацар, вешта аьлча планах долчул шозза хIана дац, аьнна, кIезигагIа.

Цхьабакъда, эггара доккхагIдола толамаш баьцадаараш кхедеча даькъе хилар. 1985 шу хьатIакхаччалца шийна хьалхашка латтача декхарех лоархIа ца еш, алсамо зенаш деш хьаенай колхоз. Шерра юкъейоалаяьча дезала подрядо хийцар из сурт. Нагахьа санна юккъера лаьрхIача 11-ча пятилетка диъ шера чуийцар 2664 тонн баьцадараш мара хиннадеце, цхьан 1985 шера 6474 тонн чуийцар уж. ХIаьта соахка из боарам 12658 тоннага дIакхаьчар. Из — планагa хьежача 198 процент. Цхьан гектара тIара йоаккха продукци 1985 шера 205 центнер яр, 1987 шера — 283 центнер. Дуккхача шерашка зе деш хиннача даькъо дIадахача шера 331 эзар сом цIена пайда бир. Кхы а цхьа цифра я хьоа ца еш йита мегаргйоацаш. ДIадахача шерашка баьцадaараш кхедеча колхозхочо, юкъера лаьрхIача дийнахьа 3 соми 46 кепиги алапи ийдаьдале, соахка из 14 сомал лакхагIа дар. Лоацца аьлча, дIадахача шера колхоза коллективо маьхалъяьккхай 2462,4 эзар сома маьха продукци, планагIа 1660 эзар сом мара доацача.

Баьцадаараш кхедераштa юкъе яьржача социалистически яхье кхычарел дикагIа къахьийгад Р. Кагерманова. А. Сатуева, З. Габаева, З. Гадаевас кулгалдеча бригадашта чуйоагIача звеноша. Тоъал тIеххоачашяьй цар шоай планаш а социалистически декхараш а.

Кхаш леладераштa тIехьа ца бусаш хьинаре къахьегаш ба колхоза хьайбаш леладераш а. Соахка хIара беттача Iаттагара 3000 килограмм гаргга шура яьккхай цар, хIара бежана 558 грамм дозал тIакхетийтад, хIара бIаь Iатта тIехьа 99 Iаса хьалкхедаьд. Уж дерригa хьокхамаш планал тоъал лакхагIа да. Цул совгIа доахан къе довлга, гIийла долаш дулха комбинаташка дIачутелалга дицлуш латт колхозхошта. Цу дерригне а аьттув беннаб хьайбаш леладу дакъа рентабельни хилийтара. Цо бенна цIена пайда — 198 эзар сом.

ЦIераш яха лов сона тхоай дикагIболча хьайбаш леладерий. Уж ба бежа Iуй Д. Сулейманов, С. Эдиев, А. Катаев, А. Дабаев, дояркаш Т. Абдулазимова, У. Эльмурзаева, М. Сулиманова, Х. Исаева, З. Гендербиева. Дика дIадоладаьд цар керда шу а. Масала, У. Эльмурзаевас хIара беттача Iаттагара дIабахача кхаь бетта планах йоагIачул шозза дукхагIа шура яьккхай. Хьанал хьалха кхоачашдаьд колхозо пачхьалкхенга шурен дулхи дохкара квартальни декхараш а.

Даьхено боккха мах баьб тха коллективе иштта хьинаре баьча балха, КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК карара кара тела ЦIе байракх еннай, йоккха ахчан премн а хьожаьй, тхона соахка.

— Фу даьд колхозе социальни даькъе?

— Ер шу дIадолалуш хьалдаь даькхад хьайбаш леладерий ЦIа. Из таханарча дено дIа ма деххара да. МоллагIйолча тика тIа доаца товараш хул шурий-товарни ферме хьайийллача буфета чу. Цу чура эца йиш я маша даьтта, шекар, чай, маьхка-булочни изделеш, тайп-тайпара мерза хIамаш, сода, барзкъаш дутта порошок, сомаш, гаташ, кога гIирс, барзкъаш. Вешта аьлча, хоатташ мел дола товараш.

Соахка капитальни ремонт яьй юртарча культура ЦIенна, юкъерча школа актови зала, тоаьяй еррига культстанаш, цига долха наькъаш. Юрта цхьайолча улицашка асфальт биллаб, тротуараш дехкад. Хьалъяьй 450 эзар сома маьха нах баха фусамаш, кхыйола соцкультбыта объекташ. Из дерригa а колхозхой низашца, подрядни организацеш оарцагI а ца йоахаш.

— Фу аргдар Iа динза дисарех?

— Цу тайпара масалаш дац аьлча нийса хургдац. ХIанз а бокъонца къоастае мегадац тха коллективана хьайбашта ма эшша доакъар кийчдара проблема, эсала лел люцерна ги даккхара гIулакх а. Цу шин кхоачамбоацаро тоъал зе ду колхоза кассана. Укх шера берригa низ тIабохийтаргба оаха из ца хилийтара.

— Кхоаненца ювзаенна малагIа уйлаш я хьа?

— КПСС XXVII съездо, IV Еррнгсоюзни колхозхой съездо лаьрхIар дизза чакхдаккха. Сога хьаттача из — вай вахара ерригача оагIошта эргалонаш яр, пайда болаш къахьегар, экономическичарна нийсса социальни дешаш теркалдар. ТIаккха дикагIа дIагIоргда вай гIулакхаш. Хано дIа ма деххара хургда уж.

Къамаьл дIаяздаьр
М. КАРТОЕВ.

СУРТАШ ТIА: 1) «Советская Россия» яхача колхоза председатель С. Амхадов. 2) ДикагIбола дояркаш: З. Ташухаджиева, З. Закаева, У. Эльмурзаева.

ДОАГIАШ ДЕННА СОВГIАТ

Пачхьалкхена юртбоахама продукци дIаялара ерригa плаш тIеххоачашйир соахка Надтеречни района «Гвардейский» совхоза дулха хьайбаш леладераша. Боахама 160 эзар сом цIена пайда хилар. Иштта хьаьнала баьча бал боагIа мах а баь, СССР ВДНХ-а Еррнгсоюзни Сий улга тIа а йоаккхаш КПСС ЦК, СССР Министрни Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК карара кара тела ЦIе йракх елар цу боахама коллектива укх шера. Белгалккха доагIа, тIехьарча пхе шера иззамо деза совгIат унна кхозлагIа луш долга. 1983 шера денз цхьа шу дахнйтадац цу совхоза коллективо миллион а кхы дукIа а пайда ца беш. Цул хьалха иштта дацар: хаддан зе деш хьабоагIар боахам.

ХIаьта мта, малагIа таронаш оарцагIъяха вIаштIехьдаьнна лоацдача юкъа болх иштта тоабе? Цунах лаьца дувца совхоза директора ЗАВГАЕВ Ахьмада Гапуровича аьр:

— ЦхьайлагIа пятилетка йолалуш хьожавир со укх боахама улгалде. Да велалургволацацар цу хана совхозе дацар. Доакъара база эсала лаш лерттIа кхабацар хьайш. Из бахьан долаш хIа хьайбана дийнахьен бн тIакхета дулх ши бIаь гммага а кхачацар. Цудухь кIезига дар наха ийду алац. Цу хьале хьадечох дог лазаш, бебашха доацаш элх а бора цар. Геттара вор къахьегама дисциплина. Саг балха ара ца ваьлча из цу дийнахьа совхозе алча санна, алапена наряд увттаеш, хIаьта озабезам ш, ца даьр а цхьабараштa яздеш дукха моттигаш нсйолнйтар. Уж бахьанаш Iаш хIара шера миллион с совгIа зенаш дора пачхьалкхена. Лоацца аьлча, до ла йиш йолаш дацар хаш. ХIанзарча, кердача экономически механизма лоармегIа дола дакъа да къегама коллектива ше-ший доал делга. Къахьегамх инициатива, уж шоай лоIме, хьинар долаш хилар агойта низ бола стимул я Цудухьа наьха болх подагIа, хозрасчетагIа вIаIехьбаккхара къаьстта кам тIабахийтар оаха. Бьдар хIана алац, юхьдуххa хьаоалаш хиннабеце а пряд, хозрасчет балха юкъалаяра духьала бараш кIезига бацар. Хала хет фу дар аьлча, царех укхагIбараш юкъерча звен специалисташ, кулгал хинна хилар.

ГIулакх тоа а хьакъехьа шийца бартараш хьагул а баь, боаха толашагIа болча, опыт кхагIа йолча къахьегашца дага а вувлаш, сихца луш, лаьрхIар леррагIакхдаккха волавелар ке директор. Хьалха экономически расчеташ а яь, а уж дIа а йовзийта, гада, дезала подрядагIа хьайбашта доал де раьза бш лаха эттар.

Из гIула эггара хьалха ший дезал Насуханов Хизира тIаир. Юххьанца бIаь, тIакк ши бIаь бежан леладир, Iаьта соахка 1341-на д дир. Бакъда, изал доах дезалца леладе низ дIоачаргбоцандаь, лаьрххIа говор а оттадаь, новкъостa кхы а нах хьаийцар. ХI кхо тракторист — Исраи Гилани, Шуаипов Вахальмурзаев Ширвани а вш ворхI саг ва цунца цна иззал долча хьайбаш кьожаш. Хьалха, подряд юкъейоалаялехьа, кIезигаг вале 30 саг хулар изз доахан леладеш.

ХIаьту гIулакхах хьабаьнна ца? Масала, соахка совх амдинистрацеца оттаьялча договорах доагIар 3000 цер долаш, 3546 центнер лх тIакхетийтар. ХIаьта ра саго бетта ийца ахчакъера лаьрхIача 400 сов совгIа хилар.

Гетта дика къахьег цу коллек карарча шера а. ДIабах кхаь бетта 687 центне дулх тIакхетийтар цар, пагIа доагIар 600 центне олаш. Иштта хьаьнала кьег 200 бежан леладеча ташевгIар дезало а. Да Салавдецеи наьнаца кийцеи къахьегаш цар вво I ва. ДIабахача кхаь а планал 11 центнер дагIа дулх тIакхетийтар цэзало.

Сога хьайбаш кхоабача комп е 4000 гаргга бежан Уж леладеча коллект болх а подрядагIа вIашъбаьккхаб укх шера.

— вхозаца договор оттаеш а, шоашта лерттIа болх а эшар леха, тIадоагIар укхагIа хургдолаш гIул де баьлар комплексерах. Кулгалхо хоржаш хин собране раьза хилан зар алха хиннача бригадир Нахмудхаджиев Мувсайна. Цунах кулгалхо хургвац, аьлар хьайбаш леладераша. — бегаш беш санна, вела а велаш, дувц Завгаев Ахьмад Гапуровича. — Шоашта кулгалде хержар къона вале а, гIулакх дика ховш, нахаца товш, царна эшар кхетадеш вола Абзотов Нуради. Цу собране хержача комплекса совета баьча соцамах балхах мукъавалийтар шаккъе зоотехник, ветеринарни лор, хаьхо, фуражир, учетчик. Зоотехника, фуражира, учетчика болх белга Абзотова тIадиллар. Ткъаь ялхнех 16 саг висар комплексе. Цу гIулакхо мукъадалийтар производстве дегIайоалаяра дIадахийта йиш йола 800 сом. Мукъабалийта нах кхыча балхашка дIанийсбир.

Хьайбай боахам кхаш леладеращца айхха бувзам болаш ба. Цар кийчдаьча доакъарах тийша ба дулха доахан кхоабаш барий болх а. Цудухьа берригa кхаш леладераш раьза а болаш, подрядагIа вIаштIехьбаьккхар цар къахьегам а. ХIаьта юртбоахама культураш кхееш, доакъар Iалашдеш кхо бригада я совхозе. ХозрасчетагIа болх бе болалушше а, цхьоалагIча хьайбаш леладарий комплексе санна гIулакхаш чакхдаьхар цу бригадашка а. Балха моттигашта аттестаци йича гучадаьлар, цхьаболча механизатораша хьадеш лоадама хIама доацаше а, къаьстта а йоккхийча тракторaш тIа багIачар, даггара къахьегаш болчарел дукхагIа ахча ийделга. К-701 маркaх йола низ бола трактор, масала, доакъар хьада яхийтача, шин сахьата де дезар а дий, кхы болх боацаш дIаоттайича, из лоаллаш волчоа, бархI сахьата болх бича санна ахча тийнна хиннад. Из дерригa ше ма дарра гучадаьлча, езткъеи кхаьннех 51 мара ца юташ дIаяьхар совленна йола трактораш.

— ГIулакх миштад аьлча, хьалха санна совхозо а доацаш, техниках амортизационни отчисленеш пачхьалкхенна шоай ахчан фондера шоаш ю бригадаша, — йоах А. Завгаева. — Цудухьа дIатела дезар лохде безам болаш техника а шоай керттера фондаш а ма хулла кIезигагIа хилийта гIерт уж. Цу гIулакхах тийша да, цкъа-дале, хIара кхаш леладечун алапи.

Белгалдаккха доагIа, кхаш леладеча бригадашка дезала подрядагIа цхьацца юртбоахама культураш кхееш 12 звено йолга. Геттара дика да цар балха хьокхамаш а. Масала, коммуниста Митаев Зайнде кулгалдеча бригадерча Мохмадиев Iоли, Галтаков ТIаус керте латтача звеноша хIара гектара тIара эзар центнер доакъара свеклаш чуера. Вешта бригадо хIара хьайбана лаьрхIа 41,3 центнер доакъара единица Iалашйир.

Гина лаьрхIа люцерна кхееш йолча коммуниста Закриев Махьмада кулгалдеча звенос план 480 центнер йолаш 590 центнер ги даькхар, боахама 650 эзар сом гаргга цIена пайда а беш.

Кхаш леладераш геттара раьза болаш хьийкъар ялата культураш а. Хий ца деххачара 31 центнери из тохаш долчара 52 центнери ялат даьлар хIара гектара тIара, план 19,4 центнер йолаш.

Кхы тIа а белгалдаккха безам ба: из дерригa беркат наьха болх подрядагIа, хозрасчетагIа вIаштIехьбаккхаро далийтар.

— Юрта боахама болхлой къахьегамен, бытеи хьалаш вIаштIехьдахара хадданза йоакхо яр вай дерригача толамий эггара чIоагIагIа гаранти я. — йоах А. Завгаева. — Низ дIакхоачар ду оаха совхоза къахьегамхой социальни, культурни, бытовой хьалаш тоадара.

Да а да из иштта. Кулгалде из венача юкъа, миллион сом совгIа дIа а дохийташ, нах чубахара 950 квадратни метр цIенош, 150 моттиг йола больница яьй совхозе. ЧуIе моттиг езаш аргIагIа латташ 13 саг мара вац хIанз. Цар хьашташ укх шера кхоачашхургдолаш да. Дукха хIама дисадац хьалъеш латта 16 квартира яь яккхара. Цул совгIа, укх шера цхьоалагIча мае эксплуатаце дIадала лаьрхIа да 600 эзар сом дIадахийта совхоза культура ЦIа. Цу чу хургья 300 моттиг йола театральни зал, библиотека, музыкальни школа, 12 спортивни площадка.

Карарча пятилетка шерашка хьаергйолаш я 20 моттиг йола бани, 140 моттиг йола берий комбинат, профилактори, 8 километр турбаш а яхка, хий хьатIадоаладергда Гвардейское яхача юрта а совхоза производственни участкашка а, асфальт а буллаш, тоадергда юртара дерригa наькъаш, 500 номер йола АТС оттаергья.

— Паччахьалкхенгара новкъостал а ца дехаш, уж ерригa объекташ тхоай низаца хьае таро йолаш да тхо хIанз. — йоах А. Завгаева. — ДIаяхача цхьайтталагIча пятилетка тIеххьарча кхаь шера, укх пятилетка шин шера 8705 эзар сом пайда хиннаб совхозе. ХIаьта укх шера 2400 эзар сома пайда бе а лаьрхIад.

Дагалаьцар чакхдаккхара хIанззе а ма хулла тешамегIа лард йолла гIерташ боахк совхоза къахьегамхой. Ши эзари пхи бIаь гектара тIа долча гурахьа дIадийнача ялата минеральни удобренешца подкормка яьй. Органически удобренеш тайса, дика хьаьндаьча, макхаш даьха, культиваци яь тоадаьча лаьтта дIаювш я хIанз доакъара лаьрхIа культураш. Цар укх шера 2300 гектар дIалоацаргья.

Даьчох кхоачам бе Iемабац цу совхозе. Хьувкъам алсамбаккха, доакъар дукхагIа кийчде, цун новкъосталца хьайбаш дикагIа дорстаде, йоаккхаш йола продукци маьхах ма хулла дарегIа хилийта аьттув лургбола таронаш лехаш ба хадданза.

ДIабахача бетта хиннача IV Еррнгсоюзни колхозхой съезде дийцача гIулакхех фу аргдар Iа? — аьнна, даьча хаттара жоп луш А. Завгаева аьлар:

— Со геттара раьза ва, производстваца бувзам бола дешаш къестаде, агропрома болхлой юкъе а ца лелхаш, хIара боахама кулгалхочоа паргIато яла еза яхаш цига къамаьл даьрашта. КПСС XXVII съезде, цул тIехьагIа хиннача КПСС ЦК хIара Пленуме хIана дац, аьнна иштта из де деза яхаш дийцад. Бакъда, меттахьа доалаш хIама дац. ХIанз а лакхера Iояйт тайп-тайпара культураш дIаера йола планаш. Масала, боахама пайданегIа да бIаь гектара тIа судански буц дIаювчул, люцерна е доакъара свеклаш дIаер. Бакъда, плано яхар кхыъкхе хул. Болх лерттIа дIабахьа новкъарле еча цу тайпарча нийрча гIулакхех дийца а варгвац. Дукха рузкъа дов тха дулха дIатела хьайбаш Аргуне йолча дулхакомбинате дIатела дезаш хилар. Цига дIадуга хIара бежан новкъа кIезигагIа дале 10 килограмма гIеллу. ХIаьта хIара килограмма дулха мах 1 соми 65 кепиги ба. Дийнахьа итт-пхийтта хьайба дIалу цига. Цул совгIа хIара дийнахьа Iуйрийна денз сарралца виъ-пхиъ саг хила везаш хул цига тха боахамера. Лоацца аьлча, соахка из бахьан долаш 230 эзар сом мах болча, 200 тонн совгIа долча дулхах яьлар тха совхоз. Дулхакомбинате хиланза а баргбоацаш ахийтача наха, боахама пайдане а доацаш 162 балха ди доадир. Цу тайпара бала хьег Наурски района боахамаша а. Эшар фуд — е тха е цар территоре тIа дулха хьайбаш дIанйду пункт хьаеллар. Лоацца аьлча, атта эша гIулакх де йиш йоллаше а, пайда боацаш хIана доадайт тхога а кхыча боахамашка а иззал рузкъа, аьнна хаттар отт.

М. ХАМАТХАНОВ.

— Боахам лелабара радикальни реформа яро вай халкъа хьалхашка оттадаь декхараш чоалхане а бехктохаме а да. ХIанз а дукха нах ба цун кIийленаш бокъонца ца йовзаш. Хьинар кходе мегаргдац из кхоачамбоацар дIадаккхара, — аьлар «Грозненский» совхоза керттерча экономиста Докаев Вахас — Из перестройка хьалхадоаккхар а дIадехар а да.

Экономически дешар хьехара В. Докаева вIашагIъелла, кулгалде Iомабу школа Грозненски районе дикагIчарех цаI я. Из болх бе йолаенна дукха ха еце а, хIанзле а тоъал йоккха опыт Iоаьйй цо. Теоретически знанеш енна ца Iеш, практически масалаш а кхувлаш, боахам лелабара керда методаш юкъейоалаяр мел пайдане да хьех укхаза ладувгIараштa.

Экономически дешар—массанена

КЕРДАДАР IОМАДУ

Дешар вIаштIехьдаьккхад шн лагIа долаш. Юххьанца, соахкара шу чакхдоалаш а карардар дIадолалуш а, кертерча экономисто боахама специалисташца а юкъерча звенон кулгалхошца а занятеш чакхъяьхар. Цига дийцар шоаш шоашта финансировани ярах, самоокупаемостах, боахама расчетах, бригадни, дезала, арендни подрядах, болх вIаштIехьбаккхара кхыйолча формаех. КIоаргга Iомадир продукцех дIадодар лохдара, материалаштен бийдалаи кхом бара, къахьегарах доагIа алапи далара дешаш, йовзийтар чекови система кIийленаш а.

— Чекови система дикадар хьагойташ цхьа масал доаладергда аз, — йоах В. Докаева. — Нагахьа санна, хьаяха хий кхухьача машина водитела, ше ца яь рейсаш тIа а язъяь путевка дIакховдайнча, *бригадира, отделене* кулгалхочо е ферма заведующе IотIа ца хьожаш кIал кулг яздора. Цунна бебашха дацар путевка тIа масс рейс язъяьй. Цо аьттув лора кулга цIена боацача наха доагора-смазочни материалаш лечкъае, къоалаш де, пачхьалкхен транспорт ший гIулакха хехка. ХIанз иштта дац. Кулгалхо хьож путевка тIа фу яздаьд а хьадаьр фуд а, тIаккха баьча балхах чек дIакховдаю. Совлен йолча рейсашта кIал кулг яздой, шийна а ше кулгалдеча коллективана а хьадоагIача ахчах варгва из. ШоллагIа: хьалха кхашка хий диллара гIулакх чIоагIа во леладора. Саг вацар хин кхом беш, из лорадеш. ХIанз кхаш леладеча подрядни звеноша хих «мах» техк, е вешта аьлча, чекашка расчет ю. Ца эшаш хий доадича шоашта зе ду цар.

Дешара курс чакхъяьлча зачет хилар. ДукхагIболчар хьагойтар шоай радикальни реформа кIийленаш йовзаш, практически балха царех пайда эца ховргдолаш а болга. Царна бокъо елар мугIарерча болхлошца занятеш чакхъяха. Дика кхоачашду из декхар № 2 йолча отделене агрономо Гужуев Хьасана, № 1 йолча отделене управляюще Кубаев Гелане, йоккхагIйолча бухгалтера Теркебиева Яхийтас, кхычар.

Юстара латтац экономически дешар хьехара совхоза парткома секретарь И. Амирхаджиев а. Цо цхьаь цаI мероприяти дIаяхийтац цох лаьца нахаца къамаьл ца деш. Цо дер де гIерт парткома кхыбола членаш, мугIарера коммунисташ.

— Тха болх кхы а дикагIа дIагIоргбар, — аьлар В. Докаева, — эшаш дола литература лаха низкъала децаре. Масала, цхьа пособи яц дезала е арендни подрядах дувцаш. Газеташ тIара корадаьр, телевизор чу е радио чу хезар — из да тха дерригa герз. Кегар хул хьабаьча балхара, яьккхача продукцех расценкаш еча. Из бахьан долаш нах эгIазъух, леткъ, балхара дIабувл.

Халонаш кIезига еце а, экономически дешарах хьабоала пайда гуш ба. Масала, укх цхьан шера хьакхий дулхах дIадодар шозза лохденнад колхозе. Цу тайпара масалаш кхы а да боахаме.

М. МАЖИТОВ.

ДЕМОКРАТЕ ХЬАЛАШКА ДАХА IОМАЛУ

КОЛЛЕКТИВА ЛОIАМАГIА...

ТIеххьарча бетта къаьстта «йIайха» яр ГI. Ахриева цIерагIча Назрановски «Электроинструмент» завода цехашка, участкашка, заводоуправлене. Из кхетадеш дар. ХIана аьлча, коллектива вахаре духхьашха хулаш хIама дар болхлоша шоаш директор харжар. Ховш ма хиллара, тIеххьарча шерашка гIулакхаш дика лелац укхаза: кхоачашйиц заводо пачхаьалкхен планаш. Из бахьан долаш духхьал дIададахача шера хинна зе 2 миллион сом совгIа да. Из дага а доаллаш завода къахьегама коллектива Совето лаьрхIар кулгалхо харжара дош оттаде, цун балха стилехи методехи тийша дукха доландаь.

Директор хоржаш йола конференци хилалехьа цхьа бутт хьалха къахьегама коллектива совета соцамагIа вIашагIъеллар конкурсни комисси. ТIаккха белгалйир конференци хургйола ха. Конкурсни комиссена байзар директоралла баха безам бола кандидаташ. Заявленеш еннаяр вияне: завода директора Х.-М. Тамасханова, цун заместителa Б. Гагиева, предприяте технически бюро начальника Б. Бекова, КПСС Назрановски райкома инструктора Б. Ториева (из хьалхагIа укх завода партбюро секретарь хиннав). Конкурсни комисси хьежар кандидаташ фу нах ба, яйзар цар дикагIа йола оамалаш, динза дисараш. Кандидаташтеи завода болхлоштеи юкъера вIашагIкхетараш чакхдаьхар. Цар спискаш массанена гургйолчча хьалтехаяр. Цу гIулакха юкъе массане а цхьатарра дакъа лаьцар. Цехашка, участкашка хиннача собранешка дикагIболча болхлоех хержар конференце делегаташ.

ХьатIаэттар массава а хьийжа ди — директор хоржа ди. Коллективо викалаш а баь баьхкача 229 делегато дIалийцар конференц-зале шоай моттигаш. Конференцега ладувгIа безам болаш Iалаьмате дукха нах бар. Бакъда, кхы дукхагIа хувшаргболаш бацар уж зала чу. ХIаьта а шоай смена чакхъяьнна йоллашехьа болхлой чуболхацар. Конференц-зала наIарашка, заводоуправлене коридорашка, араьха чакхвала хала долаш дукха нах гулбеннабар.

...Конференци хьайкиллар завода къахьегама коллектива совета председателa, НГIАССР Лакхехьарча Совета депутата, слесара-лекальщика А. Котиева. Цо конференце дакъа лоацарашта йовзийтар демократеи гласностеи хьалашка кулгалхой харжарах йола положени. Из массане а тIанийцар.

ТIаккха трибуна тIа воал КПСС Назрановски райкома хьалхара секретарь А. Мякиев. Цо конференце делегаташкара дийхар цIенхашттa боагIа мах а беш, шоай предприяте директор хоржалга, таханарча хано дIадехараш дизза кхета а деш, бехктокхаме а хеташ конференце болх дIахьолга.

Делегаташа ладийгIар конкурсни комиссе председателa, комплексни бригада бригадира Я. Сагова отчетага. Цо дIабовзийтар шоай комиссе баь болх. ХьалхагIа 4 кандидат вар директоралла ваха безам болаш заявленеш хьачуеннар, аьлар цо, бакъда тIеххьарча дийнахьа Б. Ториева ший лоIамагIа ший кандидатура юхаяьккхар. Цудухьа хоржамаш дара оттайир кхоъ кандидатура — Х.-М. Тамасханов, Б. Гагиев, Б. Беков.

Конкурсни комиссе председателa дIайовзийтар гулбеннарашта кандидатий къахьегама биографеш, царна комиссе енна характеристикаш. Тамасханов Хьаж-Мурад заводе болх бу 1965 шера денз. Из хиннав механически цеха инженер-технолог, ОТК начальник. технически отдела начальника заместитель, керттерча инженера заместитель, керттера инженер. 1984 шера май бетта денз Хьаж-Мурад завода директор ва.

Гагиев Бахьаудин заводе къахьега волавеннав 1961 шера. Из хиннав воккхагIвола экономист, планово-экономически отдела начальник, планово - диспетчерски служба начальник, завода партийни организаце секретарь. 1974—1980 шерашка Б. Гагиев хорж Назрановски трикотажни фабрик партбюро секретаралл 1980 шера ше хиннача б хха тIа «Электроинструмент» заводе юхавоагIа из, хI а 1981 шера декабрь бет а директора заместителалл хьожаву.

КхоалагIвола андидат, Б. Беков массане къонагIа ва. Духхьашха воде из балха отт 1973 ера. Цо къахьег технолог волаш. 1975 шера Б. Бек дIавода «Красный молот заводе болх бе. Цхьабакъда, нийсса шу даьлча «Электроинструменте» юхавоагIа ше хьалха къахьийгача моттиге. ТIаккха хул инструментальни участка начальник, планово - диспетчерск отдела начальник, хIаьта 987 шера июль бетта ден техбюро начальник.

Гуш ма хиллар берриге а кандидаташ ректоралла харжа мегар олаш ба. Массава а кIоарг техническиа экономическ а знанеш йолаш, кулгал а дикка опыт йолаш ва. арех цаI тахан предприят кулгалхо а хинна дIаотта везаш ва. Долче, малагIа теш болхлоша къоабал а ъ тIаэцаргвар? ХIанз дукх дар тийша да завод тоаяр болх боаггIача боарамагI дIабахьийтара, дерригa а технико-экономически хкхамаш тоадара, предприят социальни даькъе дегIаалаяра цу кандидатураша болхлошта хьалхашка яхь, программах.

Берригаш а цхьатарра раьза а болаш уж кхоккхе кандидатура къайлагIа кхаж тассара могайир конференце доакъашхоша. Цул тIехьагIа кандидатураштa шоашта дош делар. Эггара хьалха трибуна тIа ваьлар завода директор Тамасханов Хьаж-Мурад. Ший программа дIайовзийталехьа цо лоацца дийцар директор волаш шийна де карагIдаьнначох. Цхьабакъда, ший балхах лаьца дувцаш цо дукхагIа теркам тIабахийтар ший кхоачамбоацарашта, дувлийтача гIалаташта. Ший балхах иштта самокритика йолаш директора анализ яр, зале гулбеннарашта дезаделар. Х.-М. Тамасханова программага ладийгIача, кхетадора цунна производство дика йовзалга, готта моттигаш малагIаш я, теркам малагIча хIамашта тIабахийта беза ховш волга. Масала, цун программана юкъе яр укх тайпара пункташ: входной тIахьожам чIоагIбара чотагIа брак йола продукци арахецалга цIендаь дIадоаккхалга, предприятена из бахьан долаш детта гIодаш кIезигделга, боахама расчет дIахо дегIайоалаелга, оборудовани кердаяккхара чотагIа технически перевооружени елга, лоха технически боарам бола машинаш производствера дIайоахалга, предприятена котельне деш дола зе кIезигделга, иштта кхыдараш а. Теркам тIаозаш яр ИТР-и болхлойн кадраш боахама расчетеи самофинансированеи хьалашка кIезигъяра хьакъехьа программа пункт. Из чакхдаккха лерхI дIаваьннaчунна когаметта цу моттиге кхы саг хьа ца эцаш. Программа тIа дукха йоакхо яьяр социальни дешашта а. Цунга хьежжа, масала, 1988—1990 шерашка лерхI 420 моттиг йола общежити а 60 квартира йола цIа а хьалде. Х.-М. Тамасханова гулбеннарашта дIахайтар дукха ха йоаццаш, лаьрххIа цу гIулакха ше министерстве хиннaлга а уж объекташ хьалъе 800 эзар сом ахча хьахьожадайта вIаштIехьдаьнналга а.

ШоллагIа трибуна тIа ваьлар Б. Беков. Лоацца яле а, цхьабакъда, хаьддаи чулоацам болаши яр цун программа. Цо дукхагIа теркам тIабахийтар производства культура лакхъяраи дисциплина чIоагIъяраи, кхоанарча ден кадраш кийчъяра, цехашка учет чIоагIъяра чотагIа продукци хьаеш дIадодар лохдара, иштта кхы дIахо а. Ший программа вахаре чакхъяккхара Б. Бекова белгалъяьха предложенеш теркам тIаозаш яр. Масала, цIендаь дIадаха лерхIар сверхурочни балхаш, заводе хьае лерхIар централизованни заготовительни производство, технологически дисциплина телхаерашта сомаца таIазар де деза, йоахар.

8 даькъех латтар Б. Гагиева программа. Дукха пункташ яр хьалха къамаьл даьча кандидатураша белгалъяхачунна тара. Цхьабакъда, кIезига яцар керда предложенеш а. Ше экономист хиларах тарра, Б. Гагиева конференце доакъашхошта довзийтар производство эффективно дегIакхувла а завода пайда бе а таро луш дола наькъаш. МалагIаш да уж? ЦIенхашттa, хIаманна кхомбареи хьурмат дареи, оборудованега бизза болх байтар, завода складашка Iайна ца эша хIамаш, оборудовани кхыча организацешкеи бахача нахагеи дIайохкар, боахама расчета ритмичность яха хьокхам юкъебоалабар. Дукха теркам тIабохийташ яр Б. Гагиева программа продукце дикала а. Из дикагIа хилийтара цо лерхIар хIара продукце тайпа юххьанца денз чакхъяллалца цхьан бригадага хьаяйта.

Кандидатураша шоай программаш дIаяйзийтача хIаранега хьаьдда хаттараш дир гулбеннараша. ТIаккха конференце доакъошхоша дийцар цу программех шоашта хетар, малагIа я дикагIа, царех йоахкача дикача а воча а оагIонех. Масала, сварщика Т. Кодзоевна, госприемка кулгалхочунна З. Саговна, бригадира М. Банхасвайна дукхагIа йийзар Х.-М. Тамасханова программа. Цар чIоаггIа критика йир директора ший заместителашкара, специалисташкара доагIар цIенхашттa хьадехаш ца хилара. Цхьабакъда, йоахар цар, Х.-М. Тамасханов производство кIоаргга йовзаш вола инженер ва, ший болх цIена хьабу, массе а хана болхлошта юкъе ва, дика хов цар уйлаш, довз царна эшараш. Бригадира Я. Саговеи, болхлочо А. Манкиевеи дикагIа къоабалйир Б. Гагиева программа. Тахан вай хьалхара декхар воаш кхабар да, йоахар цар, из кхоачашдара Б. Гагиева программа гаргагIа я. ХIаьта инженер-технолога Костоева Лизас аьлар, вайна кхоанарча ден директор веза. Иштта кулгалхо хургва, аьнна, хет сона Б. Беков.

ХьатIаэттар массава а хьийжа ха — кхадж тоссалга. Конференце делегаташа харжар счетни комисси. Цун членаш массанена гургболчча бесса, трибуна хьалхашка Iоховшабир. Укхаза дIаоттайир бюллетенаш Iочутувса урна а. Хьалхара кхаж тессача Х.-М. Тамасхановна тIехь 80 саг, Б. Гагиевна тIехь — 86, Б. Бекова — 46 саг хилар. Цхьабакъда, кулгалхо харжара йолча положенех из хержалга лоархI, нагахьа санна кхаж тоссараштa юкъера аханел совгIа бараш цунна тIехьа хуле. ХIаьта, кIезигагIа нах тIехьа хиннараш хоржамаш дара юкъера дIа а боахаш, юхебисараштa цIаькха а кхаж тасса беза. Цудухьа, укхаза а шозлагIа кхаж тасса бийзар. ХIанз йисаяр шиъ кандидатура — Х.-М. Тамасханови, Б. Гагиеви. Конференце доакъошхой дукхагIа тIехьа хилар Х.-М. Тамасхановна (117 саг). Из юха а директоралла хержар. ХIаьта массане а тIоараш тохаш, раьза болаш тIанийцар из хоам.

Ала деза, конференци кийчъеш, дIахьош деррига а дика вIаштIехьдаланзар. Из-м кхетадеш да, хIана аьлча завода коллектива вахаре духхьашха нийслуш дар иштта директор хоржалга. Сона хетаргахьа, керттердар из дац. Керттердар да наха демократеи гласностеи низ бокъонца бовзар, шоай коллектива гIулакхаштa дай уж шоаш хилар цар кхетадар. Долче, теша лов демократе хьалашка директор харжаро коллектива болх тоабе новкъостал дергхиларах.

Конференце дакъа лаьцар «НИСВНИИСМИ» НПО генеральни директора заместителa А. Устинова, КПСС Нохч-ГIалгIай обкома промышленностеи транспортеи отдела заведующе Ю. Кузнецова, республика яйгача промышленноста болхлой профсоюзий обкома председателa В. Остапенкос.

Х. ШАДИЕВ,
тха спецкорр.

РАДИКАЛЬНИ РЕФОРМА НАЬКЪАГIА

(Инстедоалар. Долалур 16 апрелерча «Сердало» тIа)

АГРОПРОМЫШЛЕННИ КОМПЛЕКС

Агропромышленни комплекса доакъошка боахам лелабара керда механизм юкъейоалаярах болх тоабеннаб. 1988 шера 1-ча январе денз Агропромышленни комплекса деррига боахамаши предприятеши йиззача боахама расчетаген шоаш шоашта финансировани яргеи яьхай.

Хьайбаш леладар

Республике бIаьстен - кхашкара балхаш дIадоладаьд, дIаювш я бIаьстен юв культураш, гурахьа йийначарна доал ду, техника а оросительни сетеш а хий тохара кийчъеш я.

Юртбоахама техника кийча хилар:

	1988 шера 1 апрелага тоальча техника процент.
Трактораш	92
Ялат чуэца комбайнаш	90
Сеялкаш	100
Тракторни нохараш	99,8
Тракторни культиватораш	100
Коартолаш дIаюв агрегаташ	98
Хий детта машинаш	95
Удобренеши химикаташи дIахьа йоаржаю агрегаташ	95

1988 шера 4 апрель тIакхоачача хана колхозашеи совхозашеи 28,5 эзар гектара тIа дIайийннай бIаьсти юв культураш, царех ялата а ялатабобови а — 9,6 эзар гектара тIа, дIае йолаеннай коартолаши баьцадаарий культураши. 1988 шера интенсивни технологегIа хьалкхеергья 80 эзар гектар ялата культураш, 8,0 эзар гектар фабричнн шекара свекла, 10,0 эзар гектар генараш, 7,6 эзар гектар коартолаши баьцадаараши.

Кхаш леладар

Фермашка хьайбаш Iангара даьха доалаш латт. Из дIабаха ялх бутт, 1986/1987 шера хьайбаш Iангара дахарца нийсбича шура дукхагIа яьккхай, шура луча доахан продуктивность лакхъеннай, Iаьхарий а бIийгаш а дукхагIа хьахиннай. Цу ханна, дIадахача шера цу юкъаца нийсдича дулх кIезигагIа даьккхад, Iаьсий, хурскаш кIезигагIа хьахиннай, дукха доахани жаи дайнад.

Колхозашкеи, совхозашкеи, боахамашта юкъерча организацешкеи хьайбай керттера продукташ яхар:

	1987 шера 1 кв.	1988 шера 1 кв.	1988 шера 1 кв. проц. 1987 ш. 1 кв нийсйича
Дулх (доадаь долаш), эзар тонн	4	4,6	115
цу даькъе:			
бежана дулх	2,1	2,5	119
хьакхий дулх	0,6	0,8	133
устагIан дулх	0,2	0,2	100
коа тIара оалхазараш	1,1	1,1	100
шура — эзар тонн	24,5	25,0	102
котама фуаш, эзара	25010	23134	92
Юкъера лаьрхIача хIара Iаттагара йоаккха шура—кг.	496	530	107
Юкъера лаьрхIача хIара котама тIехьара гулду фуаш.	38	34	89

Дикка дукхагIа дулх даькхад Малгобекски, Наурски, Шалински, Советски, Сунженски районий боахамаша, хIаьта Веденски района боахамашка из дохкалга 16 тонн (10 процент) лаьгIденнад, Назрановски районе — 35 тонн (6 процент).

Республика боахамашка соахкарча цу ханаца нийсдича чукхоабача доаханна динахьи буси дукхагIа дозал IотIадеттаденнад, из бахьан долаш дерригача тайпах долча хьайбашта тIадетталу дозал 721 тоннага кхачналца дегIаденад.

Дийнахьи буси дика дозал тIадетталу Надтеречни, Советски, Урус-Мартановски, Шалински районий боахамашка чукхоабача хьайбашта. Цу районий боахамашка дийнахьи буси юкъера республикански хьокхамал 65—185 грамм дукхагIа дозал тIадетталу, хIаьта Веденски, Малгобекски, Наурски районий боахамашка 20 граммал кIезигагIа.

Республика колхозашка, совхозашка 1-ча квартале дIадахача шера цу ханаца нийсдича хIара Iаттагара юкъера лаьрхIача 34 килограмм дукхагIа шура яьккхай.

Дукха шура яьккхай Шалински, Урус-Мартановски, Шелковски районий боахамашка.

Цхьабакъда, хIанз а дукхача боахамашка деттача доахан продуктивность лоха я.

Майски, Западни птицефабрикашкара дIаиккхача вокхазахьа фуаш доахилга лаьгIденнад.

Колхозашка, совхозашка, боахамашта юкъерча предприятешка хьайбаши коа тIара оалхазари мелад:

эзар корта

	1-ча апреле 1987 ш.	1-ча апреле 1988 ш.
Доахан	179,9	173,6
цу даькъе: божа	51,5	49,8
хьакхарч	104,1	97,2
жайи гаьзарийи	657,8	674,8
коа тIара оалхазараш	2498,5	2855,8

Республике дIадахача шера цу хан нийсдича Iаьхарий, бIийгаши 17,4 эзар корта дугIа хьахиннай, Iасилгаш 2,1 эзар корта, хурскаш 3,4зар корта кIезигагIа хьахиннай.

1988 шера 1-ча апрелага боахамаш 47,6 эзар тонн доакъара единица яр, из дIадахача а цу периодаца нийсдича 39 процент дукхагIа. ХIанз хьан бежан керте 1987 шера кхоачаш хиннача 1,2 нтнераца нийсдича 1,7 центнер доакъара единица кхоа

1988 шера 1-ча квартале дегIача категорех долча боахамаша хьай керттера продукташ пачхаьалкхенга ккар:

	1 кв. 1987 шера	1 кв. 1988 шера	[illegible] ш. 1 кв. план кхоачашъяра проц.	1988 ш. 1 кв. проц. 1987 ш. 1 кв. нийсйнча
Доахани коа тIара оалхазараши (дийна долаш), — эзар тонн	6,4	8,3	127	129
шура — эзар тонн	21,7	22,5	107	103
фуаш — млн. шт.	26,6	24,3	93	91

Дулхеи шуреи дохкара пачхаьалкхен ан кхоачаш ца еш диссад Веденски района боахан. 1987 шера 1-ча кварталца нийсдича пачхаьалкхен доахани коа тIара оалхазараши дIачудалара боарам дикка дегIадаьхкад Малгобекски, Наурски, Гудерм ки, Сунженски, Шалински районий боахамашка.

Веденски, Наурски, Ножай-Юртовски йнашкара дIаиккхача ерригача районашка шура, шури продукташ йохкилга дегIаденад.

ПРОДУКЦИ ЧАКХЙОЦХА ПРОМЫШЛЕННОСТЬ

Пачхаьалкхен заказага хьежжа, агр ома промышленни предприятешa даьча договора вIаши лоаттадеча бувзамашка гIолла продукцена авкаш яра договорни декхараш 97,6 процент мара кчашдаьдац 1987 шера 1-ча квартале 99,9 процент хинна

Шоай декхарех лоарIаьяц 5 предп ти. Цар дIа ца йохийташ йитай 1269 эзар сома дукци, цу даькъе Ассински консервни завода — 1213 зар сома, Сунженски мехлесхоза — 31 эзар сома, унженски даьттеи, нахчеи йоаккхача завода — 25 эза ма.

«Агропромстрой» объединене Шелковск Шалински кирпишк еча заводаша дIа ца кхоачийт йисай 16 эзар сома маьха продукци.

АПК-а промышленни производства боарам Iадахача шера укх ханаца нийсбича 12,7 процент гIабенаб, хIаьта къахьегама овсарле — 11,6 процент.

Кхачан продукце лоархIамегIдола тайпаш дар

	1988 шера I кв. хьадаьр	1988 ш. I кв. хьадаьр проц.	1988 ш. I кв. проц. 1987 ш. I кв. нийсйнча
Дулх госресурсашкара 1-ча категоре субпродукташ а юкъейолаш, тоннаш	3834	108,6	98,7
Коа тIара оалхазарий дулх, тоннаш	930	100	85,9
Госресурсашкара колбасни изделеш, — тоннаш	1581	112,9	100,6
Госресурсашкара дожийта дулх даьтта — тоннаш	92	115,0	101,1
госресурсашкара хьайбай даьтта, — тоннаш	129	143,3	100,8
госресурсашкара хьаьна нахча — тоннаш	395	131,7	[illegible]
мерза шура а тIехьа лаьрхIача госресурсашкара шура, — эзар тоннаш	18,6	106,3	[illegible]
хьаьна йоацача шурий продукци — тоннаш	405	100	[illegible]
консерваш — млн. условни банк	37,2	108,1	[illegible]
сомий сокаш — млн. условни банк	30,4	113,1	[illegible]
кондитерски изделеш — эзар тоннаш	1,4	100,6	[illegible]
маькхбулочни изделеш — тоннаш	128	142,2	[illegible]
алкогольни доаца малараш — эзар дкл	155	114,8	[illegible]

Ликеро-къаракъа продукци арахецалга дIададахача шера укх ханаца нийсдича 9,6 процент кIезигденнад, хIаьта чхьагIара продукци арахецалга 21,7 процент дегIаденад.

МАТЕРИАЛЬНО-ТЕХНИЧЕСКИ БАЗА

ЦхьоалагIча квартале агропромышленни комплекса предприятешта дикка дукха техника, минеральни удобренеш елар. Кхачан программа заданеш кхоачашъяра Iалашо еш дола доакъош дегIакхувлара дIаяхийта капитальни вложенеш 20,4 млн. сом хилар, из дIадахача шера укх ханаца нийсдича 4,2 млн. сом кIезигагIа хул. Цу средствоех юрта боахам дегIакхувлара 19,3 млн. сом дIадахийтад, цунца 5,4 млн. сом мелиоративни гIишлош яра а долаш.

ТРАНСПОРТИ БУВЗАМИ

Къулбаседа-Кавказски машиннаькъа Грозненски отделене 1988 шера I-ча квартале мовхьаш тIадоттара план 101,2 процент кхоачашъяьй, цу даькъе мехкдаьттапродукташ чуйоттара план 99,3 процент кхоачашъяьй.

Мовхьаш дIа-са кхахьара задани 98,2 процент кхоачашъяьй.

1988 шера I-ча квартале вIашагI а елла дIаяхийтай 3,5 эзар деза мовхьаш кхухьа поезд, дIадахача шера цу периодаца нийсдича 18 процент кIезигагIа. Царца дIа-хьа дихьад 1,9 млн. тонн мовхьаш.

ЛерттIа мовхьаш тIадоттарах 1,2 эзар вагон мукъаяьккхай, из 1987 шера I-ча кварталаца нийсдича 7,1 процент дукхагIа.

Вагоний оборота план 101,0 процент кхоачашъяьй. Мовхьаш кхухьача вагоний овсарле дIадахача шера цу юкъаца нийсдича 2,1 процент лохъеннай. Локомотивий къахьегама овсарле 1987 шера I-ча кварталаца нийсдича 4 процент дегIаеннай, цу хьокхама план 101,3 процент кхоачашъяьй.

1987 шера I-ча кварталаца нийсдича мовхьаш кхухьа поездаш лелара сухал 1,7 процент лохъеннай.

Пассажирашта гIулакх деча кхоачамбоацараш да, поездаш тIехьаюсаш моттигаш нийслу. Мовхьаш дIа-са кхухьача хана дукха хIамаш йоаю.

Предприятеши организацеши массаза а лерттIа вIаштIехьбаккхац машиннаькъа подъездни линешка мовхьаш тIадоттареи- тIера Iодахареи болх. ЙоагIача нормативел тIех вагонаш лоаттаю «Респотребсоюза», Агропрома предприятеши организацеши.

Юкъара пайда ийбара йолча автомобильни транспорта 1988 шера I-ча квартале 2,5 млн. тонн мовхьаш дIа-са дихьад. Мовхьаш дIа-са дахьара план 102,0 процент кхоачашъяьй.

1988 шера I-ча квартале юкъара пайда ийбара йолча автобусаши легкови таксеши пассажираш дIа-са кхувларах баь пайда 7,3 млн. сом хул.

Пассажираш дIа-са кхувлара план 96,7 процент кхоачашъяьй.

1988 шера I-ча квартале бувзама производственно-технически управлене предприятеша бувзама продукце арахецара боарама план 101,3 процент кхоачашъяьй. Тарифни доходий план — 100,6 процент.

Цунца цхьана, городскойн юрташкареи бувзама средстваш дегIакхувлара хьакъехьа хьалхашка оттадаь декхараш 97,2 процент мара кхоачашдаьдац. Отчетни ха чакхйоалаш бахача наха керттера телефонни аппараташ дIаоттаяра план 96,7 процент мара кхоачашъяьяц. Таксофонаш увттаяра план кхоачашъяьяц.

IV. СОЦИАЛЬНИ ДЕГIААХАРИ ХАЛКЪА ВАХАРА БОАРАМ ЛАКХБАРИ

КЪАХЬЕГАМАХ ЛУРИ БАХАЧА НАЬХА ДОХОДАШИ

Республике халкъа боахаме болх беча болхлойн гIулакхерча наьхеи дукхал цхьоалагIча квартале 1987 шера цу ханаца нийсдича 1,7 процент дегIаенай, къахьегамах лу алапи а лакхденнад. Болх беча наха юкъера бетта эца алапи 174 сом хул, (промышленносте — 184 сом, гIишлон - монтажни балхаш деча — 213 сом, бурув деттача — 274 сом).

УнахцIено лораяра, социальни Iалашон учреждeнеи болхлошта дола алапеш этапегIа лакхдеш да.

БАХА НАХ ТОВАРАШЦЕИ ДЕЧА ГIУЛАКХАШЦЕИ IАЛАШБАР

Пачхаьалкхенни кооперативнни торговле, юкъара кхача юкъе а болаш, розничнн товарооборота боарамаш 214 млн. сом хул, хIаьта дIададахача шера цу ханаца юкъвIаши нийсдича маьхаш 0,1 процент кIезигагIа хул.

БIарчча республике гIолла цхьоалагIча квартале, юкъара кхача юкъе а болаш, розничнн товарооборота пачхаьалкхен заказ 93 процент кхоачашдаьд.

Розничнн товарооборота структуре хувцамаш хиннад 1988 шера цхьоалагIча квартале 1987 шера цу ханаца нийсдича дукхагIа дехкад корта бохабу малараш.

Пачхаьалкхен а кооперативни а торговле цхьаццадола товараш дохкар:

	1988 ш. 1 кв. проц. 1987 ш. 1 кв. нийсйнча
Дулхи коа тIара оалхазараши	97
колбасни изделеш	97
чкъаьра	110
хьайбай даьтта	113
фуаш	93
генарий даьтта	105
шекар	96
кондитерски изделеш	105
маргарин	104
нахча	101
алкогольни доаца малараш	113

Пачхаьалкхен торговле организацеша мела юкъекхувл бахача наха гIулакх дара прогрессивни формаш. Тикашка шоаш шоашта гIулакх дара методагIа 31 процент мара товараш дехкадац (потребительски кооперацe — 72 процент). Промышленни предприятеша тикашка расфасованни хьисапе товараш кIезига хьаухийт, цо наха шоаш шоашта гIулакх дара метод юкъейоалаяра эффективность дикка лохъю.

Юкъарча кхачан предприятеша шоай продукци дукхагIа арахец, цхьабакъда, шурий, баьцадаарий ассортимент геттара къе я, дизза балха дийнахьа уж лоаттадара Iалашо йиц.

Республика моттигерча промышленноста министерства предприятеша 14,8 млн. сома маьха халкъа боахаме эша товараш хьадаьд, уж дIадахача шера цу ханаца нийсдича 21 процент дукхагIа да. Бахача наха 25,5 млн. сома маьха гIулакхаш даьд, 1987 шера цу ханаца нийсдича бытови гIулакхий боарам 23 процент дегIабена бале а, из квартальни планагIа 85 процент мара хилац.

ЖИЛИЩНИИ СОЦИАЛЬНО-КУЛЬТУРНИИ ГIИШЛОШ ХЬАЛЪЯР

1988 шера жилищнии социально-культурнии гIишлош яра йоккха программа белгалъяьккхай. Пачхаьалкхен капитальни вложенейи предприятей фондаи чотагIа 184,7 эзар квадратни метр чуIе цIенош хьалде лаьрхIад, 10136 дешархочун моттиг йола юкъарча дешара школаш, 1640 моттига йола деша даха ха йоацача берий учреждeнеш, сменагIа 1190 саг тIаэцаргвола амбулаторно-поликлинически учреждeнеш, 1900 моттиг йола клубаши культура цIеноши. Наха чуIе цIенош хьалдара квартала план кхоачашъяьяц. ПланагIа 11788 кв. метр юкъара майда эксплуатаце дIаяла езача дIаеннар 320 кв. метр мара яц. Бахача наха лаьрхIа цIенош эксплуатаце дIадалара план кхоачаш ца еш юкъагIъяьккхар моттигерча Советашеи, республика агропромышленни комитетои.

Деша даха ха йоацача берий учреждeнеш эксплуатаце дIаеннаяц.

ХАЛКЪА ДЕШАРИ КУЛЬТУРЕИ

ХIанз республике дешаш 403 эзар гаргга саг ва. 1987/88 дешара шера цхьоалагIча класса программагIа дешаш дар ялх шу даьнна 5,2 эзар бер, царех 0,8 эзар — деша даха ха йоацача берий учреждeнешка.

Массазарча деша даха ха йоацача берий учреждeнешка Iомадеш 40 эзар, е из ха йолча берех 25 процент да.

Лакхерча а юкъера лаьрхIача а дешара заведенешка дешаш 27,8 эзар студенти, дешархои ва.

Республике бахача наха юкъе культурно-просветительни болх чакхбоах 9 млн. экземпляр книжкай фонд йолча 488 массови библиотека, 404 киноустановка, 90 эзар моттиг йолча 444 клубни учреждене, 8 музеяс, 3 профессиональни театро.

УНАХЦIЕНО ЛОРАЯР

Бахача наха медицински гIо ду ерригача специальностех болча 3.6 эзар лорои 9.9 эзар юкъерча медицински персоналои; цхьан лора 348 саг кхоач, цхьан медсестрана, фельдшера — 86 саг. Цунца цхьана хIанз а бокъонца наха эша лакха квалифицированни гIо дац. Бахача наха медицински гIулакх дара боарам хIанз а дикка тIехьабус.

Дикка тоае езаш я медицински учреждeнеи материально-технически база. Вай быте хIанз а физически культура мела юкъекхувл.

Статистика Нохч-ГIалгIай республикански управлени

ДIАИХАЧА ЗАМАЙ ОАЗ

ИСТОРЕ ОАГIОШ

Юха а хьатIаэттай бIаьсти — историн культуран тайп-тайпарча памятникашца йIаьхий йолча Нохч-ГIалгIайчен лоамашкен шаьрача ядача моттигашкен ахкан тохкамаш де болхараш сихдаь кийчо ю ха. Царна юкъе хургба Л. Н. Толстой цIерагIча Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен университета «Кавказа халкъий историе» вузашта юкъерча кафедрерча археологически лабораторе специалисташ а. ХIанз уж яьшха а техка а боалаш ба дIаяхача сезонагIа оахкамаш деш гулъяь маьхера материалаш, уж, тайп-тайпарча иллюстрацеца кийч а яь, отчеташ Iилмай Академега дIаяла лерхIаш я.

ХIанз хьалхагIа арахьа даьча тохкама балхий уйлаю а, гучудаьхараши корадаьраши дог гIоздоаккхаш хилари, арахьара, чаьтарашкара вахар хала хилари дагадоха а ха я... ЦIаькхаза а, кхы бIарг сийрдабаькхха, уйла тIаерзаяь хьажа а мах хоадабе а беза, хIанз доккхача Iилманга кхаьчача, уж тайпа кхы йоацача, соахка кораьча хIамай.

Цу хьакъехьа дувц, профессора, РСФСР, НГIАССР культура заслуженни деятела Виталий Борнсович ВИНОГРАДОВА.

ДIадахача шера геттара гуйре тIехьаяххалца (октябрь бекъалу ха) тха экспедици хилар Наьсарени Шаьлеи районашка дIахо а оахкаш а тохкамаш деш а, иштта Нохч-ГIалгIайчен кхыча районашка моттигаш лохаш а.

Бакъда, эггара «керттерен» хален, хIаьта а ка йоалаш балхаш дар Эса чIожерча ТIаргама аъле чу, хина ши километр гаьна малхбузехьа яьсса уллача, гIалгIай дай баьхача Келе яхача юртара юкъерча бIаьшеренера кали доастача хиннараш.

ГIанкаравоахаш моттигаш я уж! ЦIей-Лоама а Цхьори-Лоама а довкъий из тайпа кхы йий-те, аьнна, йола Iалама хозне тамашийна дIатарлу довкъаш кIезига лохадолча хьу тIа йолча босенашца а, шерра ядача аренашца а, дIан укхазен доахкача юкъерча бIаьшерений архитектурнии кашамий гIирсийи бовхашца а. Духхьашца 20 гаргга шу хьалха хиннав со укхаза. Цу хана денз аз массаза а массанега а ях, Лоаман Эса чIоже историка вай мехка йIаьхегIа йола моттиг я. ХIара культурни сагаи, патриотаи дега хьамсара йола, хIанз а еррига яйза яланза йола ширача замалахьара цхьа итт объект хинна Iац укхаза. Кхы мелдолчул чIоагIагIа бIарг тIаотт укхаза тIох яьча гIалаштен тIема вIовнаштен, дукха даьлий лерхIача (Маьт-Села) дин элгацашта, кераста дин храмашта. Уж ерригаш: малхарча каша чу дакъий дIачудехкаш хинна коршин, баьццара гIоа тIайнжа доккхий жIаргаши хьалха дIанха замаш дага а йохийташ, маьлхара хьахьеж тахан.

Археологашта, историкашта, этнографашта, архитектораштa, фольклористашта, искусствоведашта хьа ма бу болх ба укхаза. ДIадахача шеро, тхона вIалла а дага ца хиннача хьисапе, бакъдир из...

Цхьа шу хьалха, хIанз санна бIаьсти, дукъал тIехбоаккхаш буллаш латтача Транскавказски машиннаькъа эша гIонна бола никъ боаккхача кийчо еш хиннача «Камацу» яхача японски экскаватор гам гIортабир босенах. Машиниста бIарг тIаэттар нийса формаш йолча кхерий Iаькъаштен царна уллуврча фуй ца ховча хIамаштен. Мотор цо сихха дIабоабаро таро хилийтар цу каша лахьта чу хиннахарех керттера дакъа ца толхадеш дита.

Укхаза лоарзагIдаьнна хIама хиланзар. Дерригa а хьадир «Историн культуран памятникаш лорадара а царех пайда эцара а хьакъехьарча» СССР а из санна долча РСФСР а Закона статьяшка хьежжа. ГIишлош балхаш цу сахьате совцадир. Цига хьинаре юкъеера республика культура министерство. ЧИГУ археологически лабораторе болхлоша а, Нохч - ГIалгIай историе, социологе, филологе институтa группо а баьча хоамагIа а даьча дехарагIа а ширача заман историе памятник фронтально довза а тахка а доладир.

Май чакхбоалача хана денз октябрь юкъекхаччалца хьаоахкаш тIера хьамукъаьлкхар эзар квадратни метр моттиг, цIенийр кхо бIаь гаргга кхерий кIийнашка а лаьттан лахьташка а, хIаьта иштта коллективни дезала малхарча кашамашка а нах дIабехка боахка моттигаш. Археологически Iилманга кхаьчар тIеххьара юкъерча бIаьшеренаш йолалуча замалахьара хьалха источникашша (хоамашца) Iалашо янза йола, цигар кораяь эзараш хIамаш.

Моттигерча халкъий историе лоархIаме этап хиннай из XIII бIаьшерен юкъа а цун шоллагIйола ах бIаьшере а — Къулбаседа Кавказа шаьрача а лоаманна уллув ядача а районашка Дошо Ордай ханий Iаьдал чIоагIлуш лаьтта ха. Лоамароша (XIV бIаьшере а) тIагIертта дIахьош хиннаб кортамукъален тIехьара, арара тIабаьхкачарна духьалара къовсам ,хIаьта бизза цу гIаьра карабаха а хиннабац уж. Цул а совнагIа, лакхехьа лоамашка (Эса а Iарамхин а, Шоарой-Орга а, ЧIанти-Орга а керте) баьхараша моастагIий сутарала а къизала а къонахчал долаш духьаллаьттаб, шоай кортамукъале а культурни башхало а лорае мегад царна.

Келерча маIа нах дIабийхкача кашара массанахьа тайп-тайпара герзаш корадоагIалга тIема - политически даькъе цу ханара чоалхане хьал хьагойташ да. Духхьалла бIаьхийча нахах болча бIухошка мара ца хинна товраш шовзткъа гаргга корадаьд укхазара. Царна юкъе дукха да XIV бIаьшере шаьрача ара кочевникаша лоладаь товраш. ДукхагIча даькъе уж вай лоам кхаьчад тIем тIа даьха цIетташ санна. Моттиге хьадаьраш а да царна юкъе (чоалхане доацаш, дика хьадаь), уж тайпа кхы доацараш а нийслу, бакъда уж тайпа герзаш хIанз корош дац. (царех цхьадараш ГIараме (Крыме) а Iаьржача форда малхбоалехьарча берда йистошка а хиннача генуэзски колонешкара хила мег).

Аьшка кийний (уж ворхI я) гIагIай, герза духьала лувцача пхоний гомий, тIаьский беттай, тайп-тайпарча Iадсаькхий тIаьскаш, довна долча урсий (шалташ) бIарчча коллекци я укхаза.

Кхалнах дIабийхкачара корайоагIа маьхе лоархIаш хинна кач йоадаю а цIагIа лелаю а хIамаш. Теркам тIабодаш я сага схематически сурташ а хьайбаш а тIадола, геометрически сюжеташ йола качйоадоргаши лергайоадоргаши. Уж дукха даьлий лоархIача динний замалахьара бокъонга йола вайнаьха лоамарой изобразительни искусства къаьгга хьагойташ хIамаш а.

Къаьстта теркам тIаозаш я кераста дин бIалгаш-качйоадорагаш (иконни-подвески). Царех цхьаяраш-м ГуржегIенца ювзаенна хила а тарлу. Бакъда, йолаш я кхыйола факташ а. Царех цаI я Жорбей (Георгий Победоносец) сармак бувш воалла сурт тIа долаш. Археологически лабораторе Iилман болхлочоа Е. И. Нарожнена уж ширача эрсий Iаьдалага долаш санна хетаделар. Иштта хила а хиннадар из: уж тайпа кераста дин символикаш коряьй XII бIаьшерен тIоа оахкаш Новгороде, хIаьта уж цига мара ширача эрсий мехка кхычахьа хьаеш а хиннаяц.

Мишта кхаьчай из наггахьа мара корош йоаца хIама ГIалгIайчен лоамашка. Малав из Къулбаседа Кавказе енар? Совдегараш (купецаш) хургба-кх. Хьаштдале дошоордынски ханаша Тийрка тIа походаш еча хана, шоай лоIамагIа йоацаш, дакъа лоацаш хинна эрсий дружиннакаш, Жорбей (Георгий Победоносец) чарахьала даьла лаьрхIа а ца Iеш, «12 лазарах лораву а аьлий а цар ордингаш а лораер лоархIашма хиннавий). Кхы хила тарлушагIа да, из эрсий шира кераста дин символ Дошо Орда бIуцара веддача цхьан эрсашха волчо ена хила а. Уж тайпа нах кIезига хиннабац. Уж, бокъонца къизача Ордана духьал латтача вайнаха, шоашта новкъостал дарга, царца доттагIал дарга а тешаме сатувсаш хиннаб. Масала, дегIаца леладу вIашкадехнаш дола ширача замалахьара эрсий жIарг (энколпион) геттара дика хьадаь да. Дуккхача Iилманхоша бакъду, уж тайпа жIаргаш уж шоай дегIаца леладеш хиннача нахаца мара эрсий лаьтташкара арадаьннадац, яхаш, академика Б. А. Рыбакова яхар (ди лелабеча сага ший дегIах ца къастийташ боча леладеш ма хиннадий из). Келера кораяь хIамаш хьалхагIа кораяь хиннарашца нийсийча, шеко а йоацаш ала мегаргдолаш да, юкъерча бIаьшеренашка малхбоален славянашха бола нах гIалгIашта юкъе баьхкаб, аьнна. КIал бахаш хиннача нахах дIанийннаб уж, бакъда цар юкъебенаб дуненах бола шоай кхетам, массехк ноахалена лорадаьд шоай хиннача даьхенах дагалаьттар... Цигга зIийргаш тохарпа дIадоладеннад гIалгIай дукха къамаш дахача эрсий паччахьалкхенах дIакхетар а.

Кхы а я укхазара кораяь хIамаш (гиччигех эхка чIовкгаш, пхьарсах доахкаду гIозараш, дIатIалетаю а дIатIатега а хIамаш) дукха йолаш да дукхагIдола кашамаш. Дукха да Iоакъа хьисапера (глазураца), хийдаькха топпара чопилгаш, уж корадаьд тIехьагIо дIабийхкачарцара. Къулбаседа Кавказа шаьрача ядача районашка-м Дошо Орда (XIV—XV бIаьшерений) памятникаш санна да уж, бакъда, Закавказьерча (ГуржегIарча) кащамашка XII бIаьшере денз массанахьа а даьржа хиннад уж.

Къаьстта чIоагIа лоархIам болаш да укхаза корадаь ахча (монеташ). Уж иттнел совгIа да, дерригаш бе-бе а долаш. Московски госуниверситета профессора Г. А. Федоров-Давыдова новкъостал а деш, дерригаш а дайза а къоастамбаь а да уж. ГIалгIай модницаша хозала мел леладаьчарца (дерригa монеташ Iурагаш даьха да) хиннад къегаш дола дото, къоагалаь цIаста Дошо Орда, ГуржегIен, гаргарча малхбоален ахча. Цар хз, мах, кашамий хронологи къоастае цхьа ха езаргья Из тайпа болх кхы хьалхагIа цхьанне а баьбац!

Ший къаьсттача категорегIа я кораяь топпара пхьегIаш. Уж кораяьй Келерча дукхагIдолча кашамашкара. Укхаза хьаяьраш хинна ца Iеш, хьатIакхихьараш а я. Царца я Закавказьерча, кхы а къулбехьерча областашкара (Ирак, Иран, Сири, кх. дI.) а хила тарлуча, ремесленни центраша хьаяьраш. Массехк кхаба а хий тохара орнамент йолаш, цхьаццаяраш хоза говза ега я. Корадаьд массехкане тIа гуржий алапашца даь йоазош. Бакъда, уж хIанз а даьшхадац. Профессораша Л. П. Семенова а Е. И. Крупнова а Лоаман ГIалгIайчене даьча археологически тохкамаша яхачох коггIортолга а еш аьлча, уж гуржий алапашца IотIаязъяьраш вайнаьха цIераши пхьегIаш йолча фусамдаьна дола ловцаши да.

Йолаш я юкъерча бIаьшеренаш дIайолалуча хана хинна башха чоалхане йоапа пхьегIаш а. Из-м тамаш е езаш а дац: вай лоамашка баьхача даьша арахьарча дуненцара бувзамаш тедаш хиннадац, массаза а бочеи хьамсарен хеташ лораьй цар ший оригинальни культура белгалонаш.

Дуккхача хIамай уйла яйт Келерча коллекце. Цун Iилман лоархIама мах хоалабе-м хIанз долалуш мара дац вай. ДIа ца аьлча даргдац, цу боарамеи иштта белгалйоалаши материал хьалхагIа Iилманхой бе-м кхаьчаяц. Ах шу совгIча хана укхаза балхаш даьча Iилман болхлошта а студенташта а карагIдаьннар мах маь варгвоацаш да. Атта-м дацар царна, хIаьта цIаккха а дицлургдоацаш Iилман болхлой С. Н. Савенко, Е. И. Нарожне, С. Б. Буркова, Б. М. Хашагульгова, Х. З. Бакаева, хьехархой Х. Ш. Техиевай, С. Д. Кайтмасовай, Т. Н. Неравденко, укхаза хиннача кхы дуккхачар дегашка йнжар укхазарча лоамий хозал, цар историех хьокхадалар, цига бахача наьха, иштта никъ буллаш хиннарий а дог цIена уйлаш.

...ДIаяхача сезона материалаш тохкаш дола балхаш чакхдоалаш латт. ХьатIаэттай керда оахкамаш дIадоладу ха. Укх шера цар чулоацаргда Ачхой-Мартанен Наурскин районий доазонаш. Фу хургда цигарча доазошка... Тхоашта гучадаьнначох газет дешарашка дувцаргда оаха.

В. ВИНОГРАДОВ,
экспедице кулгалхо, профессор.

СУРТАШ ТIА: 1. Хьадаьста хинна Келера кашамаш. 2. Лоха Оздигера гIалаш.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

ТЕЛЕПРОГРАММА

19 АПРЕЛЬ
ШИНАРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 20 минут.
8.35 — «Сон. хьон. вай дерригаш цхьна».
9.20 — «Клим Самгина вахар». Художественни фильма премьера. 11—12-гIеи сереш.
11.45, 1.30, 16.25 — Кердадараш.
15.40 — Калмыцки студе телевидене программа.
16.30 — ДIалокх РСФСР халкъа артиста В. Климовс (чIондарг).
17.00 — Мультфильмаш: «Прививкех кураш хиннача бегемотах», «Игал».
17.30 — «Дмитрий Налбандян». Документальни фильм.
18.30 — XIX Ерригсоюзни партконференцена накъадолхаш. Демократега Iомалуш да. «Кооперации, советски демократе цхьа форма санна».
19.00, 23.00 — Тахан дунен тIа.
19.20 — «Город лораяр». Художественни фильм. «Мосфильм» «Кадри» (ПНР).
21.00 — Ха.
21.50 — «Клим Самгина вахар». Художественни фильма премьера. 12-гIа сери.
23.10 — «ТIехьа ца доаихкаш лорадар». ДIахьор — Д. Д. Бирюнов.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйриннара гимнастика.
8.15 — Документальни фильм.
8.35, 9.35 — Iалам Iомадар. 2-гIа класс. БIаьстан хьаьший.
8.55 — Iилма - довзийтара фильм.
9.05 — Французски мотт. Iомабу 1-гIа шу.
9.55 — «Юха а геометре мехка». Iилма - довзийтара фильм.
10.05 — СПТУ дешархошта. Эстетически кхетамбалар.
10.35, 11.35 — Музыка. 1-гIа класс. Симфонически оркестра инструменташ. 2-гIа передача.
11.05 — Французски мотт. Iомабу 2-гIа шу.
12.05 — «Репутаци». Телевизионни художественни фильм.
13.15 — «Артист». Документальни фильма премьера.
13.40, 23.35 — Кердадараш.
14.10 — Кердадоаккхача фильма дийнахьара сеанс. «Инженер Гарин вохавар». Телевизионни йиъ сери йола художественни фильм. 1-гIа сери.
17.45 — Кердадараш (гIалгIай меттала).
17.50 — «Телевизор дIайоае диц ма лелаш». Художественни фильм.
19.05 — «Нохч-ГIалгIайче». Информационни программа.
19.20 — Фильм-реклама.
19.25 — «Дунен халкъашта юкъера хьал» (нохчий меттала).
19.40 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш».
19.50 — «Дезала педагогика».
20.20 — «Болама кхерамзле». Телефильм.
20.30 — «Саг руль лаьца».
21.00 — Ха.
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — «Хьаи сан иялеш», г. Иваново патриотически музыка II Ерригроссийски конкурс.
22.40 — «ДоттагIашка кхайк». Телевизионни документальни фильм. Поэта Я. Смелякова кхолламах.

20 АПРЕЛЬ
КХАЬРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 20 минут.
8.35 — «Город лораяр». Художественни фильм.
10.10, 15, 17.00 — Кердадараш.
10.15 — «Клим Самгина вахар». Художественни фильма премьера. — 13-гIа сереш.
15.45 — «Моаршал да хьога, музыка».
16.30 — «Мишта салоI вай». Калинински области «Славный» яхача поселка бахархой салаIар.
17.05 — «Пятилетка: гIулакхаши нахи». Документальни фильмай премьера: «Экспортни йоаца вариант», «ЦIа хьалделга вайнауд».
18.00 — «...Ялхайтта шу даьнен боникхагIен».
18.45 — «Легенда озера Парвана». Мультфильм.
19.00 — О. Тактакишвили. «С лирой Церетели».
19.40, 23.05 — Тахан дунен тIа.
20.00 — «Ильич дагаухаш». Документальни фильма премьера.
21.00 — Ха.
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — «Клим Самгина вахар». Художественни фильма премьера. 13-гIа сери.
23.15 — «Дакъа лоацараш».

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйриннара гимнастика.
8.15 — «Сона хьамсара берд». Iилма - довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Физика. 8-гIа класс.
9.05 — Немций мотт. Iомабу 1-гIа шу.
10.05 — СПТУ дешархошта. Физика.
10.35, 11.35 — Истори. 9-гIа класс.
11.05 — Немций мотт. Iомабу 2-гIа шу.
12.05 — ДIалокх В. Касаткинас (саксофон), А. Чернышева (фортепиано).
12.30 — «Традицей тIехье». Телевизионни документальни фильмаш: «КIаьнка 16 шу даьлча», «Хержаш дола наькъаш», «Болхлой хургда».
13.35 — «Шера ханаш». Берий художественни самодеятельноста концерт.
14.10, 23.45 — Кердадараш.
14.15 — Кердадоаккхача телефильма дийнахьара сеанс. «Инженер Гарин вохавар». 2-гIа сери.
17.40 — Кердадараш (нохчий меттала).
17.45 — «Республика кхацъна». «Кхаш дIадера сухали динали» (нохчий меттала).
18.05 — Киножурнал.
18.15 — «Нохч-ГIалгIайче». Информационни программа.
18.30 — «ТIехьаленна кхаьча лаьтта». Телефильм.
18.50 — «Шоана хетар» (нохчий меттала).
19.50 — Бийса даькъала хийла шун, бераш. «Снегурочка». Мультфильм.
20.05 — Хоккей. СССР чемпионат. «Крылья Советов» — «Динамо» (Москва). «Крылья Советов» спорта Дворецера трансляци. 3-гIа период.
20.45 — «Хьай могаш хила безам бале». «Закаливани». 3-гIа передача.
21.00 — Ха.
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — ДIалокх Г. Г. Нейгауза дешархоша.

21 АПРЕЛЬ
ЕРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минут.
8.35 — «Ильич дагаухаш». Документальни фильм.
9.35, 15.35, 15 — Кердадараш.
9.40 — «Клим Самгина вахар». Художественни фильма премьера. 13 — 14-гIа сереш.
15.45 — «Агропрома гIулакхаши йоакхо». Документальни фильмай премьера: «Кхалсага цIа», «Кха йистера къамаьл».
16.20 — Свердловски студе телевидене программа.
17.35 — Фильм - берашта. «Операция «Сапичный футляр». (ГДР).
18.50, 23.15 — Тахан дунен тIа.
19.10 — «ЯлхлагIа июль». Художественни фильм.
21.00 — Ха.
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — «Клим Самгина вахар». Художественни фильма премьера. 14-гIа сери.
23.25 — «Кулгаш хьалаца вай, доттагIий». Авторски илле сайре.

II ПРОГРАММА

8.15 — Iилма - довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Юкъара биологи. 10-гIа класс.
9.05 — Испански мотт. Iомабу 1-гIа шу.
10.05 — СПТУ дешархошта. Физика.
10.35, 11.35 — Дезала вахара этикен психологии. Бераш кхедар.
11.05 — Испански мотт. Iомабу 2-гIа шу.
12.05 — «Гаьнара — уллура». Документальни фильмай премьера: «Лоамашкара гIайре», «Мы — оленный народ», «Тусау Кесу», «Кулал».
13.15 — «Хьехархочун гора оттара». Фильм-концерт.
14.20 — Кердадараш.
14.26 — Кердадоаккхача телефильма дийнахьара сеанс. «Инженер Гарин вохавар». 3-гIа сери.
17.00 — Кердадараш (гIалгIай меттала).
17.05 — Фильм-реклама.
17.10 — «Хьа анайистош».
17.40 — Телефильм.
18.00 — XIX Ерригсоюзни партийни конференцена накъадолхаш. Нохч-ГIалгIай цементни завод.
18.30 — Республика керда гIишлош хьалъеча (нохчий меттала).
19.00 — «Нохч-ГIалгIайче». Информационни программа.
19.15 — Хоккей. СССР чемпионат. ЦСКА — Спартак. 2—3-гIа периодаш. Перерыве (19.50) — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!»; «Музыкальни тика». Мультфильм.
20.45 — «Хьай могаш хила безам бале». «Закаливани». 4-гIа передача.
21.00 — Ха.
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — Футбол. СССР чемпионат. «Динамо» (Киев) — «Торпедо». Киевера передача. Йистедаьлча (22.35) — Кердадараш.

22 АПРЕЛЬ
ПIАЬРСКА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минут.
8.35 — «Ялхлагlа июль». Художественни фильм.
10.25, 15.30 — Кердадараш.
10.30 — «Клим Самгина вахар». Художественни фильма премьера. 14-гIа сери.
15.45 — «ХIана сендухьа». Бераштa лаьрхIа передача.
16.15 — Поэзе хуташ.
16.20 — А. Глазунов. № 5 йола симфони. ДIало СССР Гостелерадио ВСО.
16.55 — В. И. Ленин ваьча дийнахьа денз 118 шу дизара хетаяь торжественни заседании концертни. Кремлевски съездий Дворецера трансляци. Йистедаьлча — «В. И. Ленин. Вахара оагIонаш». Кинодокументаш.
21.00 — Ха.
21.50 — «Шопениана Святослава Рихтера». Фильм-концерт.
22.45 — «Взгляд». Сайрийнара информационно-музыкальни программа.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйриннара гимнастика.
8.15 — «Вега» хоам бу». Iилма-довзийтара фильм.
8.35, 9.40 — Истори. 4-гIа класс. Со — Советски Союза гражданин.
9.00 — Документальни фильм.
9.10 — Английски мотт. Iомабу 1-гIа шу.
10.05 — СПТУ дешархошта. Истори. Ленински ГОЭЛРО план.
10.35, 11.35 — Музыка В. И. Ленина вахаре. 3-гIа класс.
11.05 — Английски мотт. Iомабу 2-гIа шу.
12.05 — «Плыви кораблик». Художественни фильм.
13.15 — «Бокхийбараши бераши». Документальни фильмаш: «Точка зрения», «Арктика навсегда». «Азбука доброты».
14.05, 23.20 — Кердадараш.
14.10 — Кердадоаккхача телефильма дийнахьара сеанс. «Инженер Гарин вохавар». 4-гIа сери.
17.05 — «Дийна Ленин». Документальни фильм.
17.30 — Кердадараш (нохчий меттала).
17.35 — «Дешархо» (гIалгIай меттала).
18.05 — Киножурнал.
18.15 — «Ханаца гIа боахаш». С. Чахкиев (гIалгIай меттала).
19.05 — «Нохч-ГIалгIайче». Информационни программа.
10.20 — «Мишта ях хьо, клуб?». «Оргтехника» производственни объединене культура цIа.
19.50 — «Вай Ленина доттагIалца чIоагIа да». Армене телевидене программа.
21.00 — Ха.
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — «Скакал казак через долину». Художественни фильм.

23 АПРЕЛЬ
ШОАТА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минут.
8.35 — «ХIана сендухьа». Бераштa лаьрхIа передача.
9.05 — «Революционер, Iилманхо, поэт». Уж хьалхара бар» яхача цикла документальни фильм Г. М. Кржижановске вахара балхахи.
9.30 — «Села яха халкъа творчества телеграммай дунен халкъашта юкъера фестиваль.
10.10 — «Болам кхерамзле».
10.40 — С. Прокофьев. Классически симфони.
11.00 — Дараной ди — шоатта.
12.25 — Шера хьоашал тессача город. Дерригдунен денга. «ДоттагIа меридианаш». Городищкарий художественни коллективий выступлени.
12.55 — «Сенизма мехкашка». Тележурнал.
13.25 — «Массанена а хIарана а». «Очередь мичахьара йолалу». Документальни фильма премьера.
14.30, 19.50 — Кердадараш.
14.40 — «Фантастика мультипликаце». Мультфильмаш: «Контакт», «Илабуш космосе», «Полигон».
15.15 — Поэзе минуташ.
15.20 — Дунен халкъашта юкъерча вахара редакце хьагойт. 1. «Вай европейски цIа». «Шведски пирамидаш». Автори дIахьори Г. Зубков. 2. Документальни фильм (Великобритани).
16.20 — Белорусски паччахьалкхен филармоне «Свята» яхача халкъа музыка ансамбла концерт.
16.30 — Концертни студе Останкино СССР унахцIенон министраца, академикаца Е. И. Чазовца вIашагIкхетар.
18.00 — Спортивни разминка.
18.05 — «26 бакински комиссар». Художественни фильм.
19.55 — Шо хьех Вячеслав Малежика.
21.00 — Ха.
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — «Шоаттден сайрийна». «Мемуараш язъеш...».
23.20 — «Ах бийса ялалехьен яьлчен».

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйриннара гимнастика.
8.15 — «Перспектива». Телеобозрени. Куба телевидене Iилма-довзийтара программа.
9.05 — Телевизионни театральни абонемент. А. П. Чехов. «Кхо йиша».
10.05 — Дии политикеи. Атеизми интернациональни кхетамбалари.
10.35 — Эрудит. Iилма-довзийтара фильмаш: «Симметрия», «Магическая семерка», «По образу и подобию».
11.25 — Перестройкен бокъои.
11.40 — УнахцIено.
12.25 — Хьайбай дунен тIа.
13.30 — ЦIагIара академи.
14.00 — Гушдар — теша хала дар.
15.00 — Спортивни гимнастика. СССР чемпионат. Челябинскера передача.
16.00 — «Аьрзе бедараш». Субтитрашца художественни фильм. «Мафильм» (Венгри, 1974 ш.).
17.25 — РСФСР заслуженни артист Вл. Белоглазов.
18.10 — Халкъа кхоллам (нохчий меттала).
19.15 — Эстафета. Физкультурно-спортивни программа.
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш. «Кот Котофеич». Мультфильм.
20.15 — Эстафета. Физкультурно-спортивни программа.
21.00 — Ха.
21.40 Перестройка прожектор.
21.50 — «Мысль» яха программа. «Вахара истори». Iилма-художественни фильма премьера. (Англи).
23.40 — Кердадараш.
23.50 — Регби. Европа чемпионат. СССР сборни — Испане сборни. Кутаисера передача.

24 АПРЕЛЬ
КIИРАНДИ

I ПРОГРАММА

8.00, 22.40 Кердадараш.
8.15 — Ритмически гимнастика.
9.00 — «Са деза хьо, вахар». Телевизионни фотоконкурс.
9.15 — «Спортлото» тираж.
9.30 — «Будильник».
10.00 — «Салахк ду Советски Союза».
11.00 — «Iуйриннара почта». Музыкальни передача.
11.30 — «Никъ берий клуб».
12.30 — «Бераший киоск».
13.00 — «Тхоттара сахьат».
14.00 — «Карамзина майрал». Iилма-довзийтара фильма премьера.
14.25 — «Ди оал халха ювл къонал».
14.40 — Поэзе минуташ.
14.45 — Хьажархой дехарца. «Лаьттара вахар». Iилма-довзийтара фильм. (Англи). 8-гIа сери — «Властелины воздуха».
15.40 — Фаьлг боача хьоашалгIа. «Хьаькъал дола хIамаш». Художественни фильм. 1 — 2-гIа сереш.
18.00 — «Дунен халкъашта юкъера панорама».
18.45 — КIиранден кинозал. «№ 6 йола переменка». Мультфильм. «Номер цаI». Вратарех документальни фильм. (Тбилиси).
19.25 — «КIаьнкаш». Художественни фильм.
21.00 — Ха.
21.40 — Опера езарий клуб.
22.50 — Футбольни обозрени.

II ПРОГРАММА

8.00 — Зарядка е дIаотта.
8.15 — «Фу мах ба пейзажа?» Iилма-довзийтара фильм.
8.35 — Портреташ. Н. В. Гоголь.
9.35 — Экономически знаней лардаш. «Агро» яха тележурнал.
10.10 — Эрсий къамаьл.
10.40 — «Объективе — хьайбаш». «Осьминог». Iилма-довзийтара фильм.
11.00 — Iилма: теори, эксперимент, практика.
11.30 — Никъ берий клуб.
12.30 — «Карамзина майрал». Iилма-довзийтара фильма премьера.
12.55 — «Старик перекати-поле». Мультфильм.
13.05 — «Паччахьалкхен доазув». Художественни фильм. 3-гIа фильм — «Восточный рубеж». 1 — 2-гIа сереш.
15.30 — Документальни фильм.
16.00 — «Раймонда Паулса хьагойт...». Лайма Вайкуле юкъе а йолаш эстрадни программа.
16.30 — Художественни гимнастика. СССР чемпионат. Запорожьера передача.
17.30 — «Анна Павлова». «Даьхен хьамсара цIераш». яхача циклацара документальни фильм.
17.55 — Телевизионни музыкальни абонемент. Г. Г. Нейгаузи цун дешархойи.
19.15 — «Дакъа лоацараш». г. Иванове токсомоторни парке директор харжарах. 1-гIа передача.
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш. «Лиса Патрикеевна». Мультфильм.
20.15 — «Дакъа лоацараш». 2-гIа передача.
21.00 — Ха.
21.40 — «Са зIамига сесаг». Художественни фильм.
23.00 — Кердадараш.

РАДИОПРОГРАММА

19 АПРЕЛЬ
ШИНАРА

7.45 — 8.00 — «Юртара Iуйренаш». Хаоттам.
8.15 — Республикански газетий обзор.
8.25 — Передачай программа.
8.30 — 9.00 — Нохч-ГIалгIай музыка концерт.
9.15 — «Эффективно пайда эца къагама ресурсех» (нохчий меттала).
9.25 — Музыка.
9.30 — «Къона заманхо» (гIалгIай меттала).
9.50 — 10.00 — Дунен халкъашта юкъера обозрени (нохчий меттала).
16.00 — Передачай программа. Хаоттам.
16.01 — 17.00 — Художественни самодеятельноста доакъашхой концерт.
18.00 Керда хоамаш.
18.30 — 18.40 — Хоамаш.

20 АПРЕЛЬ
КХАЬРА

7.45 — 8.00 — «Культураштай деттар — лакхача хьувкъ гаранти» (нохчий меттала). Хаоттам.
8.15 Республикански газетий обзор.
8.25 Передачай программа.
8.30 — 9.00 — Моттигерча композиторий произведенеш.
11.15 — «Болхлошта хетар» (гIалгIай меттала).
11.25 — Музыка.
11.30 — 12.00 — Литературни Нохч-ГIалгIайче (гIалгIай меттала).
15.15 — «Ца малар — вахара норма» яха радиожурнал.
15.35 — 15.45 — Социалистически яхьа дневник.
16.00 — 17.00 — «Къахьегамца хьалкхебе». Духхьалара трансляци.
18.00 — Керда хоамаш.
18.30 — 18.40 — Хоамаш.

21 АПРЕЛЬ
ЕРА

7.45 — «Юха а увзаш дегIаахар сихдар».
7.57 — 8.00 — Передачай программа. Хаоттам.
8.15 — Республикански газетий обзор.
8.27 — Передачай программа (гIалгIай меттала).
8.30 — 9.00 — Концерт.
11.15 — «Патриот» (гIалгIай меттала).
11.30 — «Микрофонаца Грозне гIолла».
11.50 — 12.00 — Музыка.
15.15 — 15.30 — «Дезала подряд болх беш я». «Урожайный» яхача совхозера передача (гIалгIай меттала).
17.15 — Передачай программа. Хаоттам.
17.16 — Дунен халкъашта юкъера обозрени (гIалгIай меттала).
17.31 — «Шоана, юртбоахаме хьалхалаттараш». Концерт.
18.00 — Керда хоамаш.
18.30 — 18.40 — Хоамаш.
18.40 — 19.00 — «Вахари дийи» яха радиожурнал (нохчий меттала).

22 АПРЕЛЬ
ПIАЬРАСКА
ВЛАДИМИР ИЛЬИЧ ЛЕНИН ВАЬЧА ДИЙНАХЬА ДЕНЗ 118 ШУ ДУЗ

7.45 — 8.00 — «Юртара Iуйренаш». Хаоттам.
8.15 — Республикански газетий обзор.
8.25 — Передачай программа.
8.30 — «Интернационализм — вай вахара закон». (нохчий меттала).
8.50 — 9.00 — Музыка.
11.15 — 12.00 — «Ленина образ нохч-гIалгIайчен музыке». (нохчий меттала).
15.15 — «Дог Ленинца». Композици (гIалгIай меттала).
15.35 — 15.40 — Музыка.
15.40 — 16.00 — «Дийна мел болчарел дийнагIа ва».

23 АПРЕЛЬ
ШОАТТА

7.35 — 7.50 — Парте тIахьехамаша дог айду (нохчий меттала).
7.50 — Передачай программа.
7.55 — 8.00 — Хоамаш. Хаоттам.
8.15 — Республикански газетий обзор.
8.30 — 8.45 — «Коллективи кулгалхой». (нохчий меттала).
10.40 — РадиоладувгIархой хаттарашта жоп лу республика мелиорацеи хин боахамеи министра М. Ш. Баматгиреева.
11.00 — «Школьни глобус».
11.20 — Музыка.
11.30 — 12.00 — КПСС ЦК февральски (1988 ш.) Пленума решенеш — вахаре! «Новатораш».
12.30 — «Йоазонхойи перестройкеи». Микрофона хьалхашка М. Мусаев. (нохчий меттала).
12.50 — 13.15 — Реклама.
15.15 — «Замангара заманга». Музыкальни передача.
16.00 — «Бригадни подряд болх беш я» (нохчий меттала).
16.10 — 17.00 — «Кавказа Iуйренаш» яха радиожурнал.
18.00 — 19.00 — «Музыкальни почта».

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместитела — 2-35-07; бехктокхама секретара — 2-84-68; отделий: партийни вахара — 2-53-12, 2-54-04; промышленностен транспортен — 2-75-81, 2-65-01; юрта бовхама — 2-84, 2-90-66; культура — 2-64-75, 2-75-78; письмой — 2-85-64; машинописни бюро — 2-89-51; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907 г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-35-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-53-12, 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-75-81, 2-65-01; сельского хозяйства — 2-66, 2-47-84; культуры — 2-64-75, 2-75-78; писем — 2-85-64; машинописное бюро — 2-89-51; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувл шинарей, ерей, шоаттей деношка

СФ05114. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 1430.